



*Π.3.2.5 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη*

**Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία**

**Γ΄ Λυκείου**

**Θεματική ενότητα: Θεματογραφία**

**Τίτλος:**

***«Οὐ μὴν ἀλλά»***

**Συγγραφή: ΣΤΑΘΗΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

**Εφαρμογή: ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΝΟΥ ΠΑΣΧΑΛΙΝΑ**



**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ**  
**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ**

**Θεσσαλονίκη 2014**



## ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

**ΠΡΑΞΗ:** «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

**ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ:** Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

**ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ:** ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

**ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ:** Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

**ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ:** ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας, Κοσμάς Τουλούμης

**ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ:** ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: [centre@komvos.edu.gr](mailto:centre@komvos.edu.gr)



## Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

### *Τίτλος*

Οὐ μὴν ἀλλά

### *Δημιουργός*

Στάθης Παπακωνσταντίνου

### *Διδακτικό αντικείμενο*

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα (Θεματογραφία)

### *(Προτεινόμενη) Τάξη*

Γ΄ Λυκείου

### *Χρονολογία*

Από 2/12/2014 ως 8/12/2014

### *Διδακτική / θεματική ενότητα*

[Ισοκράτης «Πρὸς τοῖς Μυτιληναίων ἄρχουσι», 3-4 Π](#)

### *Διαθεματικό*

Όχι

### *Χρονική διάρκεια*

5 διδακτικές ώρες

### *Χώρος*

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: **Στο σχολικό εργαστήριο.**

II. Εικονικός χώρος: **Ιστολόγιο**

### *Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή*

Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχή υλοποίηση του σεναρίου είναι η άρση της προκατάληψης διδάσκοντα και διδασκομένων σχετικά με τη δυνατότητα των ΤΠΕ να συμβάλλουν στην επιτυχή προσπέλαση ενός αδιάκτου αρχαίου κειμένου, καθώς δεν είναι λίγοι εκείνοι που θεωρούν τις ΤΠΕ ανώφελη πολυτέλεια για το μάθημα της Θεματογραφίας. Αν αυτό δεν καταστεί εφικτό, οι προοπτικές υλοποίησης του



σεναρίου διαγράφονται δυσοίονες. Κρίθηκε από κάθε άποψη σκόπιμο οι δραστηριότητες του σεναρίου που σχετίζονται με τη χρήση των ΤΠΕ να είναι κατά βάση απλές και να αξιοποιούν κυρίως τον κειμενογράφο και το διαδίκτυο. Στις μέρες μας η πλειονότητα των εκπαιδευτικών και των μαθητών χειρίζεται με σχετική άνεση τα συγκεκριμένα εργαλεία και, ως εκ τούτου, δεν αναμένονται ιδιαίτερες δυσκολίες. Ως προς τα υπόλοιπα, απαιτείται η στοιχειώδης υλικοτεχνική υποδομή, δηλαδή η ύπαρξη ενός τουλάχιστον φορητού ή σταθερού υπολογιστή για κάθε ομάδα με σύνδεση στο διαδίκτυο και βιντεοπροβολέας. Ωστόσο, επειδή το αρχαίο κείμενο δεν είναι δυνατό να αποσυνδεθεί από την πολυτονική γραφή, καλό θα ήταν ο διδάσκων ή και κάποιοι μαθητές να έχουν τη δυνατότητα να γράψουν σε πολυτονικό σύστημα. Η χρήση αυτόματων «πολυτονιστών» ουσιαστικά δεν θα προσέφερε τίποτα και, κατά συνέπεια, προτείνεται η χρήση του πολυτονικού πληκτρολογίου των windows, του συστήματος πολυτονικής γραφής της σελίδας «Φιλολογικά βήματα στο web» ή άλλου παρόμοιας φιλοσοφίας λογισμικού. Επίσης, για τον διαμοιρασμό και τη ομαδική συνεργασία, αλλά και για την οριστική απόθεση των εργασιών, οι μαθητές θα μπορούσαν να αξιοποιήσουν κάποιες από τις εφαρμογές web. 2.0 (google drive, ιστολόγιο, wiki, fb, edmodo κ.λπ) με τις οποίες είναι ήδη αρκετά εξοικειωμένοι.

Αναμφίβολα, σε κάθε νέο διδακτικό εγχείρημα, ή έλλειψη εμπειρίας αντισταθμίζεται από την καλή προετοιμασία του εκπαιδευτικού, την ικανότητά του να πειραματίζεται και να υιοθετεί νέα διδακτικά σχήματα προσαρμοσμένα στις ανάγκες και στις ιδιαιτερότητες του τμήματός του. Για τον λόγο αυτό κρίνεται σκόπιμο ο διδάσκων να προσπαθήσει να απαντήσει πρώτα ο ίδιος στις δραστηριότητες των φύλλων εργασίας, ώστε να εντοπίσει έγκαιρα, λάθη, αστοχίες, αδυναμίες και να προβεί σε τροποποιήσεις ή στη διαμόρφωση προσχεδιασμένων λύσεων. Θα πρέπει, επίσης, να έχει πάντα πρόχειρες και πειστικές απαντήσεις στις διαμαρτυρίες των μαθητών, που ενδεχομένως να μην βρίσκουν τη διδακτική πρόταση συμβατή με τη χρησιμοθηρική νοοτροπία που επιβάλλουν οι πανελλήνιες εξετάσεις, καθώς δεν πρέπει να λησμονούμε ότι αναφερόμαστε σε αγχωμένους, αμήχανους και



κουρασμένους μαθητές με μηχανοποιημένη σκέψη που στοχεύει σε τυποποιημένες προσεγγίσεις. Κατά συνέπεια, το σενάριο αυτό καλό είναι να υλοποιηθεί μέχρι τα τέλη Νοεμβρίου, πριν δηλαδή το λυσιμελές άγχος των εξετάσεων φουντώσει και λειτουργήσει ακυρωτικά για την προσπάθεια. Τέλος, η εξοικείωση διδάσκοντα και διδασκομένων με τις βασικές αρχές της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου, αποτελεί μια επιπλέον προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητα του σεναρίου.

Οι προοπτικές εφαρμογής του σεναρίου ήταν θετικές. Οι μαθητές δεν διακατέχονταν από προκατάληψη για τις δυνατότητες των ΤΠΕ στην αποτελεσματική προσπέλαση του αδίδακτου κειμένου, απεναντίας εκδήλωσαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για αυτό το πρωτότυπο εγχείρημα διδασκαλίας. Κυρίως αξιοποιήθηκε ο κειμενογράφος το ιστολόγιο της διδάσκουσας, το διαδίκτυο, ευρύτερα η υλικοτεχνική υποδομή του εργαστηρίου πληροφορικής. Η πολυτονική γραφή δεν χρησιμοποιήθηκε λόγω της αδυναμίας/άγνοιας των συστημάτων πολυτονικής γραφής από τους μαθητές και της πίεσης του χρόνου για την εξοικείωση τους με τα “φιλοσοφικά βήματα στο web”.

### ***Εφαρμογή στην τάξη***

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στο 3<sup>ο</sup> τμήμα της θεωρητικής κατεύθυνσης Γ΄ Λυκείου του 2<sup>ου</sup> ΓΕΛ Συκεών Θεσσαλονίκης.

### ***Το σενάριο στηρίζεται***

Στάθης Παπακωνσταντίνου. Ισοκράτης “Ου μην αλλά”.

### ***Το σενάριο αντλεί***

Σύμφωνα με τον συντάκτη Στάθη Παπακωνσταντίνου δεν αντλεί ιδέες ή υλικό από άλλα σενάρια αλλά αποτελεί προσωπική του επίνοια.

## **Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ**

Στο σενάριο αυτό, το αδίδακτο κείμενο (Ισοκράτης «Πρός τοῖς Μυτιληναίων ἄρχουσι», 3-4) που χαρακτηρίζεται σχετικά εύκολο για τους «καλούς» μαθητές της θεωρητικής κατεύθυνσης, αξιοποιείται πολύπλευρα, ώστε να αναδειχθεί όχι μόνο η



«λέξη» αλλά και το «πνεύμα» του κειμένου στα πλαίσια της ολιστικής θεώρησης για τη γνώση. Χωρίς να αγνοείται η σημασία της γραμματικής και του συντακτικού, θα δοθεί έμφαση στη μετάφραση και στην απόλυτη κατανόηση του περιεχομένου μέσα από την οργανική ένταξη του αποσπάσματος στο συνολικό έργο. Η συγκεκριμένη επιστολή, όπως άλλωστε και οι περισσότερες του ρήτορα, είναι μικρή σε έκταση και επιτρέπει τη συνολική της μελέτη και την κριτική της αποτίμηση. Οι μαθητές, λοιπόν, θα μελετήσουν το κειμενικό είδος της επιστολής και θα αποτιμήσουν τη χρησιμότητά της εντοπίζοντας παράλληλα το πώς αυτή διαχρονικά διαφοροποιείται σε σχέση με την εξέλιξη της τεχνολογίας και τις ανάγκες των ανθρώπων. Στη συνέχεια, εστιάζοντας στο περιεχόμενο της συγκεκριμένης ενότητας, θα επιχειρήσουν διασύνδεση του (αδίδακτου) κειμένου με το γνωστό (Φιλοσοφικός Λόγος) και φυσικά με το σήμερα.

Στο επίπεδο της γλωσσικής διάστασης του κειμένου, θα δοθεί έμφαση στη μετάφραση της μετοχής μέσω πολλαπλών δοκιμών (στο κείμενο κυριαρχεί η χρήση μετοχής) στον εντοπισμό των αντιθέσεων και των συμμετριών μέσω της κατάλληλης «σήμανσης» των λέξεων και στην αποδόμηση του μακροπεριόδου λόγου μέσα από τη δυνατότητα μετακίνησης των λέξεων και την εφαρμογή της μεθόδου «κατά κόλα».

Ο τίτλος του σεναρίου προέρχεται από μια φράση του κειμένου η οποία χρησιμοποιείται συχνά στον αρχαίο λόγο ως τυπικό μεταβατικό σχήμα και συνήθως δυσκολεύει τους μαθητές στην ορθή του απόδοση. Με την επεξεργασία πολλών παραδειγμάτων ωστόσο, αναμένεται να κατανοήσουν τη χρήση του λεκτικού αυτού σχήματος μέσω του οποίου, χωρίς να αγνοείται η βαρύτητα των προηγούμενων νοημάτων δίνεται κάποιο προβάδισμα στα επόμενα.

Σχετικά με το περιεχόμενο και το πλαίσιο συγγραφής της συγκεκριμένης επιστολής, το παρακάτω απόσπασμα από την ιστοσελίδα [«Φιλολογικά βήματα στο web»](#) είναι διαφωτιστικό: «Στην επιστολή του «ΤΟΙΣ ΑΡΧΟΥΣΙ ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ» που είναι αρκετά σύντομη, ο Ισοκράτης αναλαμβάνει διαμεσολαβητικό ρόλο για τον επαναπατρισμό του Αγήνορα και της οικογένειάς του στη Μυτιλήνη, που βρισκόταν



εξόριστος στην Αθήνα. Ο Αγήνορας, ξακουστός μουσικοδιδάσκαλος, εκπαίδευσε στη μουσική τα παιδιά του Αφαρέα, δηλαδή τους εγγονούς του Ισοκράτη, των οποίων κέρδισε την αγάπη, το σεβασμό και την εκτίμηση. Η είδηση ότι το καθεστώς της Μυτιλήνης, επιχειρώντας ένα φιλολαϊκό άνοιγμα επανέφερε, κάποιους εξόριστους, στους οποίους μάλιστα επέστρεψε και τη δημευθείσα περιουσία, έφερε τους γιούς του Αφαρέα στον Ισοκράτη να τον παρακαλούν να κάνει ό,τι μπορεί προκειμένου να βοηθήσει στον επαναπατρισμό και του δασκάλου τους, στέλνοντας σχετική επιστολή στους άρχοντες των Μυτιληναίων. Η αρχική του άρνηση κάμφθηκε γρήγορα, από τις συνεχείς και φορτικές παρακλήσεις τους.

Στην επιστολή του αυτή, αφού αρχικά εξηγεί το πλαίσιο της συγγραφής της, προσπαθεί με λογικά και συναισθηματικά επιχειρήματα να πείσει το καθεστώς της Μυτιλήνης πως η ανάκληση του Αγήνορα από την εξορία θα είναι μια πράξη σύνεσης και συμφέροντος πρώτα πρώτα για τους ίδιους. Στο κείμενο είναι φανερή η διστακτικότητα του ρήτορα που τελικά επιλέγει την εναλλαγή των επαίνων και των φιλικών παραινέσεων και προτροπών που γίνονται, βέβαια, με τρόπο άμεσο, αλλά σαφώς διακριτικό».

Ο χρόνος συγγραφής της συγκεκριμένης επιστολής δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί με ακρίβεια, ωστόσο κάποιες πληροφορίες από το ίδιο το κείμενο που αναφέρονται στον ίδιο το ρήτορα μπορούν να αξιοποιηθούν από τους μαθητές προκειμένου να συνθέσουν τα χρονικά πλαίσια στα οποία τοποθετείται η συγγραφή της επιστολής (*terminus ante quem* & *terminus post quem*).

## Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

### ***Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο***

*Το γεγονός ότι από την κλασική αρχαιότητα μας χωρίζει χρονική απόσταση 2.500 χρόνων περίπου έχει δημιουργήσει την αίσθηση σε πολλούς ότι είναι τόσο μακρινή και τόσο ξένη προς τη σημερινή πραγματικότητα σε σημείο μάλιστα κάποιοι να αναρωτιούνται και για τη σκοπιμότητα της συστηματικής ενασχόλησής μας μ' αυτή,*



προβάλλοντας τις υπερβολές του σχολαστικισμού. Έχουμε πράγματι τόσο πολύ εξελιχθεί κοινωνικά σε σχέση με την κλασική αρχαιότητα, έχουμε βελτιωθεί ηθικά, έχουμε αλλάξει άρδην συνήθειες και πρακτικές, ώστε να θεωρούμε τον αρχαίο κόσμο «νεκρό»; Η μήπως μέσα από τη μελέτη των αρχαίων κειμένων ανακαλύπτουμε ένα κόσμο ζωντανό, ένα κόσμο με δυναμική και παλμό, το δικό μας, βαθιά ανθρώπινα κόσμο; Την απάντηση σε αυτό το ερώτημα καλούνται να δώσουν οι μαθητές, μέσα από την επαφή τους με ένα μικρό κείμενο της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, όχι από τα πολυδιαβασμένα, το οποίο συνειρμικά θα τους μεταφέρει στο παρόν και τη σύγκριση ανάμεσα στους δυο κόσμους.

Η κοινή εμπειρία διδάσκει ότι η ταυτότητα ενός αρχαίου κειμένου ( συγγραφέας, τίτλος, γραμματειακό είδος, ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο συγγραφής κ.λπ.) δεν αξιοποιείται, παρά ελάχιστα, από τους μαθητές, όταν καλούνται να «συνομιλήσουν» σε διάφορα επίπεδα με ένα αρχαίο κείμενο και να το αποδώσουν με σαφήνεια στη νέα ελληνική. Αυτό συμβαίνει αφενός, γιατί δεν έχουν μνηθεί στη συγκεκριμένη πρακτική, αφού οι σχετικές γνώσεις τους είναι περιορισμένες και αφετέρου, επειδή προβάλλεται ως κυρίαρχη η άποψη ότι η καλή γνώση της γραμματικής και του συντακτικού υπεραρκεί για την ικανοποιητική μετάφραση ενός αρχαίου κειμένου. Κατά συνέπεια, οι μεταφράσεις στις οποίες καταλήγουν οι μαθητές αναπόδραστα έχουν μηχανιστικό χαρακτήρα και μάλλον χαρακτηρίζονται ως απλή παράθεση προτάσεων ή περιόδων λόγου, χωρίς συνοχή και αλληλουχία, αφού δεν είναι δυνατόν να ενταχθούν σε ένα ευρύτερο όλο και να συνδεθούν με τα νοήματα που προηγούνται και έπονται.

Ένα μικρό σε έκταση κείμενο της αρχαίας ελληνικής γραμματείας, όπως η επιστολή του Ισοκράτη «Πρός τοῖς Μυτιληναίων ἄρχουσι», μπορεί μέσα σε ελάχιστο χρόνο να διαβαστεί (σε μετάφραση) ολόκληρη από τους μαθητές, γεγονός που από μόνο του θα σημασιοδοτήσει με διαφορετικό τρόπο το περιεχόμενο των συγκεκριμένων παραγράφων του αρχαίου κειμένου, που αποτελούν και το αντικείμενο του παρόντος σεναρίου. Είναι σαφές ότι δεν πρέπει να δοθεί μετάφραση του υπό εξέταση τμήματος,





το οποίο θα μεταφράσουν οι μαθητές, εντάσσοντάς το οργανικά στο σώμα της επιστολής.

Με τον τρόπο αυτό, η ενασχόληση με το αδίδακτο κείμενο δεν θα είναι μια απλή μεταφραστική απόπειρα και άσκηση σε κανόνες γραμματικής και συντακτικού, αλλά ένα φανταστικό ταξίδι στο χρόνο και μια συνειρμική περιπέτεια μέσα από την πνευματική επαφή με ένα προϊόν της τέχνης του λόγου. Μια συναρπαστική συνάντηση με το περιεχόμενο μιας επιστολής, μέσα από την οποία αναδύεται ένας ολόκληρος κόσμος με το δικό του αξιακό κώδικα και το δικό του πολιτιστικό στίγμα, μια κοινωνία γεμάτη παλμό και ζωντάνια, άνθρωποι με τις δικές τους παραδοχές, τις δικές τους ελπίδες αλλά και ματαιώσεις, άνθρωποι με συναισθήματα, με αγωνίες, αδυναμίες και πάθη που δεν παραπέμπουν τελικά σε ένα κόσμο τόσο μακρινό ή τόσο ξένο σε σχέση με το δικό μας.

Κάτω από τη συγκεκριμένη οπτική, οι μαθητές, εργαζόμενοι ομαδικά και με τη βοήθεια των ΤΠΕ, υλοποιώντας ένα εύρος δραστηριοτήτων θα επιχειρήσουν μια διαφορετική προσέγγιση του αδίδακτου κειμένου. Μια προσέγγιση που ξεφεύγει από τα διδακτικά ειωθότα και προσβλέπει στην κινητοποίηση του μαθητικού ενδιαφέροντος και την ουσιαστικότερη επαφή με το αρχαίο κείμενο.

#### **Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ – ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ**

##### ***Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής***

Με την παρούσα διδακτική πρόταση επιδιώκεται οι μαθητές

- Να αντιληφθούν ότι ο διαμεσολαβητικός παράγοντας συνήθως προλειαίνει το έδαφος και δρομολογεί ή επιταχύνει ήδη δρομολογημένες λύσεις και αποτελεί το καταφύγιο ατόμων αδύναμων ή συνεσταλμένων, ατόμων με αυξημένη ιδιοτέλεια ή ανυπόμονων για άμεσα αποτελέσματα.
- Να κατανοήσουν ότι ο έπαινος και η κολακεία διαχρονικά θέλγουν τους πολιτικούς και αποτελούν την ασφαλέστερη οδό για τη συναισθηματική τους παγίδευση.



- Να συνειδητοποιήσουν ότι για την πρόκληση μιας επιθυμητής ενέργειας από την πλευρά κάποιου, είναι απαραίτητο αυτή τεκμηριωμένα να εμφανίζεται όχι μόνο ως λογική και δίκαιη, αλλά και ως συμφέρουσα για τον ίδιο.
- Να διαπιστώσουν τη σπουδαιότητα και τον κεντρικό ρόλο που κατείχε η μουσική στα εκπαιδευτικά συστήματα των αρχαίων και να προβούν στις απαραίτητες συγκρίσεις με την αντίστοιχη σημερινή πραγματικότητα.
- Να εστιάσουν στους ισχυρούς πνευματικούς δεσμούς που διαχρονικά αναπτύσσονται ανάμεσα στο δάσκαλο και τον μαθητή και να ιχνηλατήσουν το έδαφος πάνω στο οποίο αυτοί σφυρηλατούνται.
- Να επισημάνουν ότι τα διάσημα πρόσωπα που τα περιβάλλει η αίγλη και η φήμη της αυθεντίας πάντοτε συναντούν «πύλες ορθάνοιχτες» και προθυμία για παροχή ασύλου ή ιθαγένειας και να αποφανθούν για τη σκοπιμότητα της συγκεκριμένης προνομιακής μεταχείρισης.

### ***Γνώσεις για τη γλώσσα***

Με την παρούσα διδακτική πρόταση επιδιώκεται οι μαθητές

- Να εξοικειωθούν με το κειμενικό είδος της επιστολής και να γνωρίσουν τα δομικά της συστατικά.
- Να κατανοήσουν ότι, όπως στη νέα ελληνική, έτσι και στην αρχαία ο επιδιωκόμενος σκοπός και το είδος της σχέσης ανάμεσα στο συντάκτη και τον αποδέκτη μιας επιστολής καθορίζουν το ύφος του κειμένου.
- Να είναι σε θέση να συνδέουν τις συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές του συγγραφέα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κειμενικού είδους και τη σκοπιμότητα που υπηρετείται.
- Να κατανοήσουν τη σκοπιμότητα κατάτμησης ενός αρχαίου κειμένου με την εφαρμογή της μεθόδου «κατά κώλα», ώστε να είναι σε θέση να αποδομούν τον αρχαίο λόγο, εντοπίζοντας τους διαρθρωτικούς του μηχανισμούς.
- Να ασκηθούν στη μεταφραστική δεξιότητα και να είναι σε θέση να αιτιολογούν τις μεταφραστικές τους επιλογές.



- Να ασκηθούν στη συντακτική αναγνώριση των μετοχών και στην ισοδύναμη εκφορά τους με αντίστοιχη δευτερεύουσα πρόταση.
- Να είναι σε θέση, εκτιμώντας το συμφραστικό πλαίσιο του αρχαίου κειμένου, να επιλέγουν από μια πλειάδα σημασιών, εκείνη τη σημασία που ανταποκρίνεται καλύτερα στη συγκεκριμένη γλωσσική χρήση.
- Να κατανοήσουν τη συνθετότητα των νοημάτων που περικλείουν τα τμήματα του μακροπερίοδου αρχαίου ελληνικού λόγου και τη δυσκολία για την ορθή απόδοσή τους στη νέα ελληνική.
- Να κατανοήσουν τη σημασία και τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η πολυτροπικότητα στην προβολή και ανάδειξη της γλωσσικής ταυτότητας ενός αρχαίου κειμένου.

### **Γραμματισμοί**

Αναμένεται οι μαθητές

- Να είναι σε θέση να ανιχνεύουν, να μελετούν και να αξιολογούν την προβαλλόμενη επιχειρηματολογία, εντοπίζοντας πιθανά κενά ή άλματα στη συλλογιστική πορεία του συγγραφέα.
- Να εντοπίζουν τις προθέσεις και τη στρατηγική του ρήτορα μέσα από την παρατήρηση του λεξιλογίου, την ανάδειξη των εμφάσεων και τη λειτουργία του σχήματος της αντίθεσης.
- Να αξιοποιούν πληροφορίες που πηγάζουν από τα ίδια κείμενα για να δώσουν απαντήσεις σε διάφορα ζητήματα που αφορούν το συγγραφέα, την εποχή, το κειμενικό είδος, το ίδιο το κείμενο κ.λπ.
- Να κατανοήσουν ότι η πληρέστερη κατανόηση ενός αρχαίου κειμένου επιτυγχάνεται όταν αυτό προσεγγίζεται με σύγχρονους όρους και αναγωγές στο παρόν του εκάστοτε μελετητή.
- Να εθισθούν στην ομαδική εργασία, ώστε με τρόπο υπεύθυνο να συνεισφέρουν στην επίτευξη του κοινού στόχου, αναπληρώνοντας τις



αδυναμίες ή τις ελλείψεις τους μέσα από την συνεργασία και τη δυναμική αλληλεπίδραση.

- Να είναι σε θέση να αξιοποιούν αποτελεσματικά τους πόρους του διαδικτύου, αλλά και να επιλέγουν τα κατάλληλα ψηφιακά εργαλεία για την δημιουργική προσπέλαση των αρχαίων κειμένων.
- Να αξιοποιούν τις ΤΠΕ για την ανάλυση, επεξεργασία και διαγραμματική απόδοση του αρχαίου κειμένου

### ***Διδακτικές πρακτικές***

Η εφαρμογή της συγκεκριμένης διδακτική πρόταση έχει πιλοτικό χαρακτήρα με στόχο να εθίσει τους μαθητές στην αναζήτηση και συγκέντρωση όσο γίνεται περισσότερων εργοβιογραφικών στοιχείων που αφορούν το συγκεκριμένο κείμενο, προκειμένου να τα αξιοποιήσουν στη διαδικασία της κατανόησης. Για τον λόγο αυτό και το μεθοδολογικό πλαίσιο σχετίζεται με την αυστηρή καθοδήγηση, που χαλαρώνει μόνο στα σημεία εκείνα στα οποία οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα να αυτενεργήσουν, προς δημιουργικές κατευθύνσεις. Η εφαρμοζόμενη διδακτική πρακτική παραπέμπει στην υποβοηθούμενη ανακαλυπτική μάθηση με σταδιακή υποχώρηση ή ενίσχυση της υποστήριξης του διδάσκοντα και στηρίζεται στον καλό διδακτικό σχεδιασμό (Learning By Design). Μέσα από την αλληλεπίδραση στα πλαίσια της ομαδοσυνεργατικής προσπάθειας, οι μαθητές αναπληρώνουν τις ελλείψεις τους και αποκτούν μεταγνωστικές δεξιότητες. Ασκούνται σε ένα διαφορετικό είδος «συνομιλίας» με το αρχαίο κείμενο, αναστοχάζονται και, φυσικά, αποτιμούν την αποτελεσματικότητα των διδακτικών μοντέλων. Πέρα από τον αυστηρό σχεδιασμό η διδακτική πρόταση έχει σαφώς μαθητοκεντρικό χαρακτήρα, αφού δεν υποδεικνύει έτοιμες απαντήσεις – λύσεις για τον μαθητή, καθώς του αφήνει πολλές επιλογές και περιθώρια ατομικής αλλά και συλλογικής αυτενέργειας και του προσφέρει βήμα για την υπεράσπιση των επιλογών του. Καταλείπεται πλέον στους μαθητές η ευθύνη για αυτεπίγνωση και υπευθυνότητα και η διάθεση για δημιουργική συμμετοχή και συλλογική έκφραση.



Κατά την εφαρμογή του σεναρίου αναπτύχθηκε η συνεργασία και η συνεισφορά των μελών των ομάδων. Οι μαθητές εστίασαν το ενδιαφέρον τους κυρίως στις μεταφραστικές και συντακτικές ασκήσεις (στάση απόλυτα συνυφασμένη με την ταυτότητα τους ως υποψηφίων για τις Πανελλήνιες εξετάσεις) και λιγότερο στις δραστηριότητες πραγματολογικού χαρακτήρα. Οι μαθητές υπό την καθοδήγηση της διδάσκουσας και των φύλλων εργασίας ασκήθηκαν σε ένα διαφορετικό είδος συνομιλίας με το αρχαίο κείμενο.

#### Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

##### *Αφετηρία*

Η κατανόηση ενός ολόκληρου έργου (αναγκαστικά περιορισμένης έκτασης) της αρχαίας ελληνικής γραμματείας με αφορμή τη μελέτη ενός μικρού αποσπάσματος (10-15 σειρών) στα πλαίσια του μαθήματος της θεματογραφίας είναι κάτι ασύνηθες για τα εκπαιδευτικά διδακτικά θέσμια. Μια τέτοια διδακτική απόπειρα απαιτεί καλή οργάνωση και λεπτομερή σχεδιασμό από την πλευρά του διδάσκοντα με διαφαινόμενα κέρδη την ενίσχυση της συμμετοχικότητας των μαθητών και την ουσιαστικότερη αξιοποίηση του μαθήματος της Θεματογραφίας στην κατεύθυνση της αρχαιογνωσίας. Κάτι τέτοιο, με τη συνδρομή των νέων τεχνολογιών προσδίδει στο μάθημα μια ιδιαίτερη δυναμική, ωστόσο όμως, δεδομένων των συνθηκών, δεν μπορεί να αποτελεί τον κανόνα. Μπορεί όμως να διαμορφώσει τους όρους, ώστε οι μαθητές να προσεγγίζουν με πιο ορθόδοξο τρόπο τα κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας. Είναι γνωστό (και απογοητευτικό ίσως) ότι οι περισσότεροι μαθητές, μόλις τους δοθεί ένα αδίδακτο κείμενο για να το προσεγγίσουν, αναλώνονται ευθύς στον αγώνα για τη συντακτική του ανάλυση και δεν θέτουν ως πρώτη προτεραιότητα την αναζήτηση πληροφοριών γύρω από αυτό (συγγραφέας, έργο, περιεχόμενο κ.λπ.), που θα το νοηματοδοτήσουν αναπλαισιωτικά και, φυσικά, θα διευκολύνουν τη διαδικασία της πρόσληψης.



### *Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο*

Η συγκεκριμένη διδακτική πρόταση δεν έρχεται σε κάθετη αντίθεση με τη σχολική πραγματικότητα, απλά τη διαταράσσει ελαφρώς στην προσπάθεια για ανανέωση, διδακτική αυτογνωσία και αυτοβελτίωση. Η επιστολή του Ισοκράτη είναι ενδιαφέρουσα, αφού τίγονται πάρα πολλά ζητήματα που παραπέμπουν στη σημερινή πραγματικότητα, έχει νοηματική αυτοτέλεια και πληρότητα και φυσικά παρέχει ερεθίσματα για συσχετισμούς με πληροφορίες και κείμενα που διδάσκονται στα πλαίσια του μαθήματος «Φιλοσοφικός λόγος» (γνωστό) με το οποίο η Θεματογραφία βαθμολογείται από κοινού. Η καινοτομία συνίσταται στο γεγονός, ότι οι μαθητές, γνωρίζοντας το «όλον» κινούνται προς το «μέρος» με μεγαλύτερη ασφάλεια και αυτοπεποίθηση (παραγωγική συλλογιστική πορεία), ενώ συνήθως στα παραδοσιακά πλαίσια της διδασκαλίας του μαθήματος η πορεία είναι κατά κανόνα επαγωγική, αν και ο ενατενισμός προς το «όλον» δεν περιλαμβάνεται πάντοτε στη διδακτική στοχοθεσία. Βέβαια, μια τέτοια στρατηγική προϋποθέτει χρόνο, που για το διδάσκοντα στη θεωρητική κατεύθυνση είναι δυσεύρετος. Για τον λόγο αυτό, προκειμένου να εξοικονομηθεί ο χρόνος που θα διατεθεί για την ανάγνωση ολόκληρου του κειμένου, το πλαίσιο επεξεργασίας των παραγράφων τριών και τεσσάρων είναι αρκετά υποβοηθητικό και καθοδηγητικό, ώστε να καταλήγουν χωρίς απώλεια χρόνου, όλες οι ομάδες στα ίδια σχεδόν αποτελέσματα. Επίσης πολλές δραστηριότητες απαιτούν την παραγωγή προφορικού λόγου, γεγονός που απαιτεί λιγότερο χρόνο σε σχέση με τις δραστηριότητες που εκβάλουν στην παραγωγή γραπτού λόγου.

Βέβαια, η διδακτική πρόταση στοχεύει στην καλλιέργεια της μεταφραστικής δεξιότητας και στην πολλαπλή επαφή με το περιεχόμενο του κειμένου. Σε επίπεδο τεχνικών αξιοποιεί τη μέθοδο κειμενικής μεταγραφής «κατά κώλα», την ανάδειξη των εμφάσεων και τη λειτουργία των συνδετικών φράσεων *οὐ μὴν ἀλλὰ* και *ἄλλως τε* για την ευρύτερη συνοχή των κειμένων. Σε επίπεδο διδασκαλίας του συντακτικού, το κείμενο προσφέρεται για τη διδασκαλία όλων των ειδών της μετοχής, κάτι που όμως



σίγουρα έχουν διδαχθεί οι μαθητές της Γ΄ Λυκείου. Επομένως, μπορεί να διδαχθεί η μετατροπή της μετοχής σε δευτερεύουσα ειδική πρόταση. Για την αποφυγή φυγόκεντρων τάσεων από τους σκοπούς του κειμένου, τονίζεται ότι η διδακτική διάσταση είναι αυστηρά κειμενοκεντρική.

### ***Αξιοποίηση των ΤΠΕ***

Για όσους διδάσκουν το μάθημα της Θεματογραφίας είναι γνωστό ότι αρκεί ένας πίνακας και κάποιες φωτοτυπίες για μια διδακτική προσέγγιση που κινείται στις βασικές απαιτήσεις του αναλυτικού προγράμματος σπουδών (ΑΠΣ). Κάποιοι εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες, εμπλουτίζουν το μάθημα με κάποιο αρχείο παρουσίασης και χρήση βιντεοπροβολέα. Η προσπάθεια των μαθητών έχει, κατά κανόνα ατομικό χαρακτήρα (ενίοτε επιτρέπεται και ένα είδος συνεργασίας σε επίπεδο θρανίου) και η δημιουργικότητα των μαθητών εξαντλείται στην υλοποίηση ασκήσεων γραμματικής και συντακτικού. Στη συγκεκριμένη πρόταση οι ΤΠΕ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και αξιοποιούνται πολλαπλά. Αποτελούν το πεδίο της συνεργασίας των μαθητών, το πεδίο αναζήτησης, ταξινόμησης και μετασχηματισμού της πληροφορίας, αλλά ταυτόχρονα αποτελούν και πεδίο πρακτικής άσκησης σύγχρονων μορφών γραμματισμού. Η γνώση της πολυτονικής γραφής, μιας και αναφερόμαστε στην αρχαία ελληνική, είναι βέβαια επιθυμητή, αλλά όχι και αναγκαία, ώστε να δημιουργούνται συνθήκες αδυναμίας υλοποίησης του σεναρίου. Στο σενάριο αξιοποιείται κατά κόρον ο κειμενογράφος (word) με τον οποίο είναι εξοικειωμένοι όλοι σχεδόν οι μαθητές, το λογισμικό παρουσίασης (powerpoint), και από το διαδίκτυο σημαντική θεωρείται η αξιοποίηση της Πύλης για την ελληνική γλώσσα και της Wikipedia. Για την κοινοποίηση και την ανάρτηση των εργασιών, ανάλογα με τις συνθήκες, μπορεί να προκριθεί αξιοποίηση ιστολογίου ή διαδικτυακού συνεργατικού περιβάλλοντος (wiki, google drive κ.λπ.). Ειδικά ο κειμενογράφος θα χρησιμοποιηθεί όχι μόνο για την παραγωγή κειμένων αλλά και για την οπτικοποίηση της διάρθρωσης του αρχαίου κειμένου με την πληθώρα των μέσων μορφοποίησης που διαθέτει. Πρέπει να τονιστεί ότι επιδιώκεται η ουσιαστική και όχι



η επιφανειακή χρήση των ΤΠΕ και για το λόγο αυτό δεν χρησιμοποιούνται εντυπωσιακά ή προηγμένα εργαλεία ή παρουσία των οποίων πολλές φορές λειτουργεί ως αυτοσκοπός και λειτουργεί υπονομευτικά για την ίδια τη διδασκαλία. Επιδιώκεται δηλαδή οι ΤΠΕ να αποτελέσουν βασικό μοχλό προώθησης της κριτικής σκέψης και πεδίο ανάδειξης της δημιουργικής έκφρασης των μαθητών και όχι απλά ένα άρτυμα, ένα τεχνολογικό μανδύα σε μια διδασκαλία εξόχως παραδοσιακή.

Στην εφαρμογή του σεναρίου ακολουθήθηκαν οι οδηγίες του συντάκτη για τη χρήση του κειμενογράφου, του λογισμικού παρουσίασης και των υπερσυνδέσμων του διαδικτύου που άνοιγαν με ευκολία σε νέα παράθυρα. Το ψηφιακό περιβάλλον εργασίας των μαθητών ήταν αντίστοιχο των δυνατοτήτων τους και στήθηκε από το συντάκτη με γνώμονα τη λειτουργικότητα και την ευκολία

### ***Κείμενα***

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

[Ισοκράτης «Πρός τοῖς Μυτιληναίων ἄρχουσι» , 3-4](#)

[Ισοκράτης «Πρός τοῖς Μυτιληναίων ἄρχουσι»](#)

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

### ***Ταινίες***

### ***Βίντεο***

### ***Τραγούδια-Ηχητικά αποσπάσματα***

### ***Ιστοσελίδες***

[Livopedia](http://www.livopedia.gr/) (<http://www.livopedia.gr/>)

[Wikipedia](http://el.wikipedia.org/wiki) (<http://el.wikipedia.org/wiki>)

[Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα](http://www.greek-language.gr) (<http://www.greek-language.gr>)

[Φιλολογικά βήματα στο web](http://users.sch.gr/statparako/) ([users.sch.gr/statparako/](http://users.sch.gr/statparako/))

[Εκηβόλος](http://www.ekivolos.gr) (<http://www.ekivolos.gr>)

Η τελευταία προσπέλαση των ιστοτόπων έγινε στις 31/08/2014. Οι συγκεκριμένοι σύνδεσμοι παραπέμπουν στην αρχική σελίδα των προαναφερθέντων ιστοτόπων.





### *Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις*

Το σενάριο αυτό καλό είναι να υλοποιηθεί περί τα μέσα Νοεμβρίου, όταν δηλαδή στο «γνωστό» (Φιλοσοφικός Λόγος) θα έχει ολοκληρωθεί η διδασκαλία των επτά (7) ενοτήτων του Πρωταγόρα, ώστε να καταστεί εφικτή η απόπειρα (δια) σύνδεσης ανάμεσα στο «γνωστό» και το «άγνωστο» και η κόπωση των μαθητών να μη βρίσκεται σε προχωρημένο στάδιο. Επίσης, καλό είναι το τμήμα στο οποίο θα εφαρμοστεί το σενάριο να έχει προηγούμενη εμπειρία στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο εργασίας και στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία. Βάσει του σεναρίου, σε ανύποπτο χρόνο ο διδάσκων έχει ρωτήσει τους μαθητές του, αν από τα διάφορα κείμενα στα οποία ασκήθηκαν στα πλαίσια του μαθήματος της θεματογραφίας, κατάφεραν να συγκροτήσουν κάποια συνολική εικόνα για την κοινωνική πραγματικότητα ή πιο απλά για την καθημερινότητα του αρχαίου κόσμου. Η αρνητική (εκτός απροόπτου) απάντηση που θα λάβει από τους μαθητές του τους, αποτελεί ουσιαστικά και τη «νομιμοποίηση» της συγκεκριμένης διδακτικής απόπειρας στα πλαίσια του παρόντος σεναρίου.

Τα τμήματα της θεωρητικής κατεύθυνσης Γ΄ Λυκείου συνήθως αριθμούν είκοσι (20) μαθητές, γεγονός που επιτρέπει δυο δυνατότητες ομαδοποίησης, δηλαδή τέσσερις (4) ομάδες των πέντε (5) μελών ή πέντε (5) ομάδες των τεσσάρων (4) μελών. Ο συντάκτης του σεναρίου προκρίνει την πρώτη περίπτωση, χωρίς αυτό να είναι δεσμευτικό. Το σενάριο μπορεί να υλοποιηθεί στο σχολικό εργαστήριο πληροφορικής ή και στην αίθουσα διδασκαλίας, εφόσον υπάρχει ικανός αριθμός υπολογιστών και γρήγορη σύνδεση στο διαδίκτυο. Το σενάριο, στην ιδανική του υλοποίηση, ολοκληρώνεται σε οκτώ διδακτικές ώρες, ωστόσο όμως, επειδή ο χρόνος αυτός θα κριθεί υπερβολικός κυρίως από τους μαθητές, ο διδάσκων μπορεί να προχωρήσει σε κάποιες συντμήσεις, ομαδοποιήσεις ή και συμπτώξεις δραστηριοτήτων για τον «εξορθολογισμό» του δαπανώμενου διδακτικού χρόνου. Για το λόγο αυτό, όλες οι προκαταρκτικές (προσεναριακές προσαρμογές) ενέργειες, δηλαδή ο χωρισμός σε ομάδες, η εξάσκηση στα εργαλεία των ΤΠΕ και η εν γένει



ενημέρωση για το σενάριο και τη φύση των δραστηριοτήτων, ανάγονται σε προγενέστερο χρόνο.

Το σενάριο πραγματοποιείται σε πέντε (5) φάσεις

- Εισαγωγική φάση (1 διδακτική ώρα). Κατανόηση πλαισίου
- Πρώτο μέρος του κειμένου (2 διδακτικές ώρες)
- Δεύτερο μέρος του κειμένου (2 διδακτικές ώρες)
- Προεκτάσεις – αναγωγές ( 2 διδακτικές ώρες)
- Ολομέλεια – αποτίμηση – ανατροφοδότηση (1(+)) διδακτική ώρα)

Στις τρεις πρώτες φάσεις οι δραστηριότητες είναι κοινές για όλες τις ομάδες με στόχο να εξαντληθούν σε όλο το εύρος οι πιθανές απαντήσεις και να εγκολλωθούν όλοι οι μαθητές τις ίδιες εμπειρίες, ώστε να διαμορφωθεί και το κοινό έδαφος για πιθανές συζητήσεις ανάμεσά τους. Η τέταρτη φάση, λόγω του μεγάλου εύρους των διερευνώμενων ζητημάτων, αναγκαστικά προϋποθέτει και διαφορετικό φύλλο εργασίας για κάθε ομάδα. Η πρώτη ομάδα, μένει στο ίδιο το κείμενο και εξακολουθεί να «διαλέγεται» μ' αυτό σε διάφορα επίπεδα. Η δεύτερη ομάδα διερευνά τη σχέση του κειμένου με το «γνωστό» και ασχολείται κυρίως με τη μουσική τέχνη, η τρίτη ομάδα διερευνά τη σχέση του κειμένου με το μάθημα «έκθεση – έκφραση» και ασχολείται κυρίως με το κειμενικό είδος της επιστολής και η τέταρτη ομάδα μελετά τη σχέση του κειμένου με το παρόν, αναζητώντας ομοιότητες μέσα από παραλληλισμούς και συνειρμικές αναγωγές. Στο τέλος όλες οι ομάδες καλούνται να δώσουν μια σύντομη απάντηση σε δυο απλά αλλά καίρια ερωτήματα σχετικά με το κείμενο.

Για τις ανάγκες του σεναρίου ο διδάσκων έχει δημιουργήσει ένα ιστολόγιο, ή άλλο συνεργατικό περιβάλλον (wiki, google drive) για την ανάρτηση των τελικών εργασιών.

### **1<sup>η</sup> φάση (Χώρος: Εργαστήριο πληροφορικής Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα)**

Οι ομάδες υλοποιούν το πρώτο φύλλο εργασίας το οποίο με μέριμνα του διδάσκοντος βρίσκεται σε ηλεκτρονική μορφή στην επιφάνεια εργασίας όλων των υπολογιστών



του εργαστηρίου. Παράλληλα στην επιφάνεια εργασίας (για λόγους προληπτικούς και ασφάλειας) βρίσκεται αποθηκευμένο και το αρχείο το οποίο πρέπει να κατεβάσουν οι μαθητές από την ιστοσελίδα «Φιλολογικά βήματα στο web».

Στόχος της πρώτης αυτής εισαγωγικής φάσης είναι η εξοικείωση των μαθητών με το περιεχόμενο της επιστολής του Ισοκράτη, την οποία διαβάζουν από μετάφραση (εκτός από τις παραγράφους 3 και 4). Η διάρκεια της ανάγνωσης δεν υπερβαίνει τα 10 λεπτά και στο κείμενο δεν παρατηρούνται σύνθετα νοήματα.

Ο διδάσκων τονίζει στους μαθητές να διαβάσουν πρώτα τις δραστηριότητες και μετά να προχωρήσουν στην ανάγνωση της επιστολής, ώστε να δώσουν μεγαλύτερη βαρύτητα και προσοχή σε κάποια επίμαχα σημεία του περιεχομένου της. Οι ερωτήσεις που πλαισιώνουν τη δραστηριότητα είναι πολύ απλές, κατάλληλες για μια πρώτη γνωριμία με το σενάριο.

Η σκοπιμότητα αυτών των δραστηριοτήτων συνίσταται στη μύηση των μαθητών σε διαδικασίες κατανόησης κειμένου και άντλησης πληροφοριών από αυτό. Οι μαθητές, πλέον, γνωρίζουν το συντάκτη και τον αποδέκτη της επιστολής. Βέβαια, οι αποδέκτες είναι πολλοί οπότε μπορεί να γεννηθούν απορίες σχετικά με το είδος του καθεστώτος που έχει την ευθύνη των πολιτικών πραγμάτων στη Μυτιλήνη. Γνωρίζουν επίσης την αφορμή αλλά και το σκοπό της συγγραφής της επιστολής και εντοπίζουν τα βασικά μορφολογικά και υφολογικά της στοιχεία. Γνωρίζουν το περιεχόμενο της επιστολής εκτός από τα κεφάλαια 3 και 4 αλλά και προσωπικές πληροφορίες για τη ζωή και το χαρακτήρα του Ισοκράτη. Στο κείμενο αναφέρονται ο Αφαρέας, ο Αγήνορας, ο Τιμόθεος, ο Κόνωνας και ο Διόφαντος. Με τη βοήθεια του διαδικτύου οι μαθητές αρύονται πληροφορίες για τα συγκεκριμένα πρόσωπα, και έτσι κατανοούν πληρέστερα την προβαλλόμενη επιχειρηματολογία. Παράλληλα οι μαθητές καλούνται να επιχειρήσουν να προσδιορίσουν χρονικά τη συγγραφή της επιστολής βασιζόμενοι σε πληροφορίες που τους είναι γνωστές (ημερομηνία γέννησης και θανάτου του Ισοκράτη, εγγόνια, ηλικία εγγονών, άλλες προσωπικές αναφορές κ.λπ.) κατασκευάζοντας μια χρονογραμμή.



Τέλος, ένας φανταστικός διάλογος, από πολλές απόψεις ενδιαφέρων, ζωντανεύει το οικείο περιστατικό και θέτει κάποια πρακτικά ζητήματα σχετικά με τον τρόπο διακίνησης και επίδοσης των επιστολών, πυροδοτώντας τη σκέψη και τη δημιουργική φαντασία των μαθητών.

Κοντολογίς, με το πρώτο αυτό φύλλο που αναμένεται να υλοποιηθεί σχετικά εύκολα και γρήγορα οι μαθητές αποκτούν μια συνολική εικόνα για το περικειμενικό πλαίσιο και το περιεχόμενο της επιστολής και συζητούν μεταξύ τους κάποια στοιχεία που ίσως φαντάζουν σκοτεινά.

Ο διδάσκων συντονίζει διακριτικά τη διαδικασία, προσφέρει βοήθεια, επιλύει προβλήματα, εμπνυχώνει και καθοδηγεί. Στο τέλος, οι μαθητές παραδίδουν τις εργασίες τους ή τις αναρτούν σε προκαθορισμένο διαδικτυακό χώρο. Ο διδάσκων, αξιολογεί το πρώτο αυτό φύλλο, με βάση την πληρότητα, τη σαφήνεια και την ακρίβεια των απαντήσεων και φροντίζει να κοινοποιηθούν σε όλες τις ομάδες οι εργασίες όλων για γόνιμη αλληλεπίδραση.

## **2<sup>η</sup> φάση (Χώρος: Εργαστήριο πληροφορικής Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες)**

Οι ομάδες υλοποιούν το δεύτερο φύλλο εργασίας το οποίο μερίμνη του διδάσκοντος βρίσκεται σε ηλεκτρονική μορφή στην επιφάνεια εργασίας όλων των υπολογιστών του εργαστηρίου.

Αρχικά ο διδάσκων ζητά από τους μαθητές να ξαναδιαβάσουν σε δυο λεπτά τη μετάφραση των παραγράφων 1 και 2 και στη συνέχεια διαβάζει ο ίδιος «κατ ήθος» την παράγραφο 3 και 4, ώστε να γίνει σε πιο στέρεο έδαφος η διασύνδεση με τα προηγούμενα η ανάμνηση των οποίων θα είναι πλέον νωπή. Η ανάγνωση επαναλαμβάνεται και από ένα ή και δυο μαθητές και ακολουθεί η υλοποίηση του δεύτερου φύλλου εργασίας που είναι κοινό για όλες τις ομάδες και περιλαμβάνει μια σειρά από δραστηριότητες που στοχεύουν στην γλωσσική κατάκτηση του κειμένου που, όπως ειπώθηκε και πιο πριν, δεν παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες. Για λόγους μεθοδολογίας γίνεται κατάτμηση του κειμένου σε τέσσερα μικρότερα τμήματα, όσες δηλαδή και οι περίοδοι του αρχαίου κειμένου. Ο χαρακτήρας είναι αρκετά



καθοδηγητικός, ώστε να μη χάνεται χρόνος σε ανούσιες διερευνήσεις και να προωθείται η κατάκτηση του κειμένου.

Προηγείται μια εισαγωγική δραστηριότητα που χρησιμοποιεί τις δυνατότητες μορφοποίησης του κειμενογράφου. Το κείμενο δίνεται στους μαθητές με χρωματισμένους τους ρηματικούς τύπους (ρήματα, μετοχές, απαρέμφατα) και ζητείται από τους μαθητές να αποκωδικοποιήσουν τους χρωματισμούς (αλλά και τα ρηματικά πρόσωπα) και με βάση τις αναλύσεις τους να προβούν σε μια σύντομη προκαταρκτική εκτίμηση της μορφολογίας του κειμένου.

Στη συνέχεια, ζητείται από τους μαθητές να αποσαφηνίσουν σε τι παραπέμπει το πρώτο ρηματικό πρόσωπο (Ισοκράτης), το δεύτερο πληθυντικό (άρχοντες της Μυτιλήνης) και οι αόριστες ή δεικτικές αντωνυμίες που χρησιμοποιούνται, ώστε να μην υπάρξουν κενά ή ασάφειες στην κατάκτηση του κειμένου. Πριν γίνει όμως αυτό, προηγείται μια δραστηριότητα πιο σύνθετη από την προηγούμενη. Στο κείμενο που δίνεται στους μαθητές κάποιες λέξεις έχουν μετατραπεί σε υπερδεσμούς. Είναι οι λέξεις εκείνες που οι περισσότεροι μαθητές θα χαρακτήριζαν ως «άγνωστες». Ήδη οι μαθητές γνωρίζουν ότι οι λέξεις έχουν πολλές σημασίες κι αν καταφύγουν σε κάποιο λεξικό είναι αναγκασμένοι να επιλέξουν την τρέχουσα σημασία συνεκτιμώντας τη σύνταξη ή τα συμφραζόμενα της λέξης. Οι υπερσύνδεσμοι παραπέμπουν στην «Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας» των H. Liddell & R. Scott, εκδόσεις Πελεκάνος 2007, στο δικτυακό τόπο των [«ψηφίδων για την ελληνική γλώσσα»](#). Οι μαθητές, λοιπόν, απομονώνουν όλες τις άλλες σημασίες και δημιουργούν ένα συνοδευτικό λεξικό, στο οποίο για κάθε άγνωστη λέξη θα αντιστοιχεί μόνο μία νεοελληνική απόδοση, αυτή δηλαδή που προσιδιάζει στην κειμενική περίπτωση. Η δραστηριότητα αυτή, ενισχύει την κριτική ικανότητα των μαθητών και τους μπει σε ερευνητικές διαδικασίες αλλά και σε πρακτικές αξιοποίησης σημειωτικών πόρων, όπως είναι τα ψηφιακά λεξικά. Επειδή, όμως οι μαθητές μπορεί να έχουν κι άλλες άγνωστες λέξεις, μπορούν να προσθέσουν κι άλλες. Αμέσως μετά τη διαδικασία αυτή προβλέπεται να ακολουθήσει μια πολύ



σύντομη συζήτηση, ώστε οι μαθητές να υποστηρίξουν τις επιλογές τους και να διαμορφωθεί ένας κοινός τόπος για τη συνέχεια.

Για να μη δοθεί η εντύπωση ότι το συντακτικό παραμελείται τελείως, ακολουθούν κάποιες απλές δραστηριότητες, πάνω στο υποκείμενο του απαρεμφάτου και της μετοχής, μετατροπής του ειδικού απαρεμφάτου σε κύρια πρόταση κρίσεως, νοηματικής αναβάθμισης μέσω της μετατροπής των μετοχών σε ρήματα, εντοπισμού της διάρθρωσης και κριτικής αποτίμησης του περιεχομένου. Στις περισσότερες των περιπτώσεων για αποφυγή παρανοήσεων και προσανατολισμό του διδάσκοντα τα φύλλα εργασίας συνοδεύονται και με κάποιες αναμενόμενες απαντήσεις.

Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να γίνει στη δραστηριότητα που αναφέρεται στη μετάφραση των μετοχών. Μέσα από αυτή τη δραστηριότητα, κριτικής διάστασης, προτείνεται ένα διαφορετικό μοντέλο μετάφρασης της επιρρηματικής μετοχής, σύμφωνα με το οποίο, αφού αποκλειστούν κάποια είδη της, π.χ. η τελική, μεταφράζουμε τη μετοχή σαν κύρια πρόταση και στη συνέχεια συνδέοντας τη με τον υπόλοιπο κορμό του κειμένου προσθέτουμε τα: επειδή, όταν, αφού, αν και, μολονότι, εάν. Αυτό δε σημαίνει ότι δεν πρέπει να επισημαίνονται τα εξωτερικά γνωρίσματα της μετοχής στη συντακτική της αναγνώριση, αλλά οι μαθητές δεν έχουν πάντα την απαιτούμενη γνώση και εμπειρία.

Επίσης, πρέπει να υπογραμμιστεί η μεγάλη βαρύτητα που δίνεται στα πλαίσια του σεναρίου αυτού στην εφαρμογή της μεθόδου μεταγραφής του κειμένου «κατά κώλα» για την οπτικοποίηση της διάρθρωσης και των εμφάσεων. Για το λόγο αυτό έχουν δημιουργηθεί τρία στα οποία οι μαθητές μπορούν να μετακινούν τις λέξεις, ώστε να σχηματιστούν μικρότερα νοηματικά σύνολα προκειμένου να καταστεί εφικτή η κατάκτηση του όλου ή καλύτερα να διαφανεί με μεγαλύτερη ενάργεια η σχέση των μερών προς το όλον. Βέβαια, είναι σαφές ότι η μέθοδος αυτή δεν είναι αρκετά διαδεδομένη και, κατά συνέπεια ο διδάσκων, αξιοποιώντας και τις συνοδευτικές πληροφορίες μπορεί να εξηγήσει στους μαθητές με απλά λόγια σχετικά το τι πρέπει να κάνουν.



Σημαντική θεωρείται επίσης η αξιοποίηση και άλλων πηγών (παράλληλα κείμενα) της αρχαίας γραμματείας που αναφέρονται σε παρόμοια ζητήματα με αυτά που θίγονται στο αδίδακτο κείμενο, προκειμένου οι μαθητές να αξιολογούν καλύτερα μεμονωμένες αναφορές ή συμπεριφορές και να αποτιμούν με το σωστό μέτρο τα πράγματα, τα πρόσωπα ή τις καταστάσεις. Τα παράλληλα κείμενα, που δίνονται στο πρωτότυπο αλλά και σε μετάφραση, αναφέρονται σε περιπτώσεις εξοριών, εκτοπισμών και δήμευσης της περιουσίας και η ομοιότητά τους με ζητήματα που θίγονται στην επιστολή του Ισοκράτη είναι πασίδηλη.

Τέλος, επειδή η επιστολή δεν παύει να είναι ρητορικό κείμενο, με το οποίο οι μαθητές είναι εξοικειωμένοι από τη Β΄ Λυκείου, ζητείται από τους μαθητές να εντοπίσουν στοιχεία της πρόσθεσης του ρήτορα μέσα από τις συγκεκριμένες του επιλογές. Η απόπειρα της *captatio benevolentiae* είναι εύκολα αναγνωρίσιμη μέσα στους άμεσους αλλά και έμμεσους επαίνους τους οποίους ο ρήτορας απονέμει στο καθεστώς της Μυτιλήνης, για πράξεις (επαναπατρισμούς- απόδοση περιουσιών) των οποίων την επανάληψη επιδιώκει για την περίπτωση του Αγήνορα.

Οι απαντήσεις των ομάδων αναρτώνται για αξιολόγηση από το διδάσκοντα και διάχυση στις άλλες ομάδες. Με την ολοκλήρωση του δεύτερου φύλλου εργασίας αναμένεται οι μαθητές να έχουν κατακτήσει το κείμενο και γλωσσικά και να είναι σε θέση να απαντήσουν πειστικά σε ερωτήματα που αφορούν στην κατανόηση του περιεχομένου.

Η αξιολόγηση του φύλλου αυτού, μπορεί να γίνει βάση το ενδιαφέρον που θα επιδείξουν οι μαθητές, την ποιότητα και την πληρότητα των απαντήσεών τους, την τήρηση των χρονικών ορίων, το βαθμό λειτουργικότητας των υπερσυνδέσμων και τον αριθμό των περιπτώσεων που ο διδάσκων κλήθηκε από τις ομάδες, για να εξηγήσει το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων.

### **3η φάση (Χώρος: Εργαστήριο πληροφορικής Διάρκεια: 2 διδακτική ώρα)**

Οι ομάδες υλοποιούν το τρίτο [φύλλο εργασίας](#) το οποίο μερίμνη του διδάσκοντος βρίσκεται σε ηλεκτρονική μορφή στην επιφάνεια εργασίας όλων των υπολογιστών



του εργαστηρίου. Ουσιαστικά πρόκειται για επανάληψη δραστηριοτήτων του προηγούμενου φύλλου με σημείο αναφοράς στην ενότητα 4. Η πιο σημαντική δραστηριότητα του φύλλου αυτού σχετίζεται με τη συστηματική διερεύνηση της λειτουργίας της συνδετικής φράσης «οὐ μὴν ἀλλά». Η διερεύνηση γίνεται επαγωγικά, μέσα από την αξιοποίηση παραδειγμάτων χρήσης της συγκεκριμένης φράσης. Τα παραδείγματα συνοδεύονται από μετάφραση και βιβλιογραφική αναφορά. Έτσι οι μαθητές αναμένεται να διαπιστώσουν ότι πρόκειται για ένα τυπικό μεταβατικό σχήμα και να επισημάνουν τη λειτουργία του, προτείνοντας και εναλλακτικούς τρόπους απόδοσής του στη νέα ελληνική.

Στη συγκεκριμένη παράγραφο πρέπει να τονιστούν οι δυσκολίες χειρισμού του μακροπεριόδου τμήματος και επομένως πρέπει να αποτιμηθεί ως θετική η αρχική του κατάτμηση και η διαγραμματική του απόδοση με την «κατά κώλα» απόδοσή του. Δεν πρέπει επίσης να περάσει απαρατήρητη και η λειτουργία των δοξαστικών ρημάτων στο κείμενο στην αρχή των παραγράφων 3 και 4. Πρέπει δηλαδή να τονιστεί στους μαθητές ότι στην πρώτη περίπτωση (Ἠγοῦμαι καλῶς ὑμᾶς βεβουλεῦσθαι) ο ρήτορας στοχεύει στο συναίσθημα και στη δεύτερη (Νομίζω συμφέρειν ὑμῖν τούτους κατάγειν) στοχεύει στη λογική των αρχόντων της Μυτιλήνης.

Οι απαντήσεις των ομάδων αναρτώνται για αξιολόγηση από τον διδάσκοντα και διάχυση στις άλλες ομάδες. Με την ολοκλήρωση του τρίτου φύλλου εργασίας αναμένεται οι μαθητές να έχουν κατακτήσει συνολικά το κείμενο και γλωσσικά και να είναι σε θέση να αποτιμήσουν την ισχύ της επιχειρηματολογίας του Ισοκράτη, αναλύοντάς τη σε τυπικό συλλογιστικό σχήμα (δηλαδή με προκείμενες προτάσεις και συμπέρασμα).

#### **4<sup>η</sup> φάση (Χώρος: Εργαστήριο πληροφορικής Διάρκεια: 2 διδακτικές ώρες)**

Οι ομάδες υλοποιούν το τέταρτο [φύλλο εργασίας](#) το οποίο είναι διαφορετικό για κάθε ομάδα και μερίμνη του διδάσκοντος βρίσκεται σε ηλεκτρονική μορφή στην επιφάνεια εργασίας των υπολογιστών των ομάδων. Στο φύλλο αυτό το κείμενο λειτουργεί ως





σημείο αναφοράς για εξακτινωμένες δραστηριότητες στα πλαίσια της ολιστικής αντίληψης για τα πράγματα και τη γνώση.

Η πρώτη ομάδα δεν απομακρύνεται από το κείμενο και υλοποιεί σειρά δραστηριοτήτων που δεν είναι άγνωστες στους μαθητές. Η πρώτη δραστηριότητα τους εισάγει στη διαδικασία της σύγκρισης όσων οι ίδιοι ανακάλυψαν ως τώρα με εργασίες άλλων που φιλοξενούνται στην πύλη για την ελληνική γλώσσα. Πιο συγκεκριμένα, αξιολογούν το εισαγωγικό σημείωμα, ως προς την εγκυρότητα και την επάρκειά του και συγκρίνουν τη δική τους μετάφραση με τις δυο μεταφράσεις που συνοδεύουν το εισαγωγικό σημείωμα με στόχο να εντοπίσουν ένα κραυγαλέο λάθος (υπάρχει) σε κάθε μια από αυτές. Μυούνται δηλαδή οι μαθητές στην αντίστροφη διεργασία. Ως τώρα αξιοποιούσαν τα εισαγωγικά σημειώματα για την κατανόηση του κειμένου, σ' αυτή την περίπτωση όμως, γνωρίζοντας το κείμενο αξιολογούν το εισαγωγικό σημείωμα. Η δραστηριότητα αυτή κρίνεται εύκολη και από πολλές απόψεις ενδιαφέρουσα.

Αφού διερεύνησαν σε προηγούμενη δραστηριότητα την περίφραση «οὐ μὴν ἀλλά» ανατίθεται στην ομάδα αυτή η επαγωγική διερεύνηση της χρήσης της περίφρασης «ἄλλως τε» στα πλαίσια του αρχαίου λόγου. Πρόκειται για μια πολύ συνηθισμένη έκφραση και οι μαθητές καταλήγουν στις πιθανές σημασίες της μέσα από τη μελέτη αντίστοιχων παραδειγμάτων. Κάποια παραδείγματα είναι μεταφρασμένα και συνοδεύονται από βιβλιογραφική αναφορά και κάποια οφείλουν να μεταφράσουν οι ίδιοι οι μαθητές. Πρόκειται για μια σύνθετη, αλλά δημιουργική δραστηριότητα που αναμένεται να εθίσει τους μαθητές σε επαγωγικής φύσεως πρακτικές.

Η τρίτη δραστηριότητα τους επαναφέρει στο συντακτικό και στην ανάλυση της επιθετικής σε ισοδύναμη πρόταση. Προφανώς είναι εξοικειωμένοι με παρόμοιες δράσεις και τα δυο παραδείγματα ίσως αποδειχθούν περιττά. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να επεκταθεί και στις επιρρηματικές μετοχές του κειμένου, εφόσον ο διδάσκων το κρίνει απαραίτητο.



Τέλος, αξιοποιούνται πληροφορίες από το ίδιο το κείμενο που αναδεικνύουν όχι μόνο το ζήτημα της επιστροφής του Αγίνορα, αλλά αποκαλύπτουν και το ήθος αλλά και την ιδεολογία του γράφοντος. Ο Ισοκράτης δεν απευθύνεται στο καθεστώς της Μυτιλήνης ως άτομο αλλά, ως διακεκριμένος Αθηναίος, ως εκπρόσωπος (πρέσβης) της πόλης του δηλαδή, εξηγεί γιατί έμεινε μακριά από την πολιτική και το δημόσιο βίο και υπερασπίζεται την υπόσταση και την αξιοπρέπεια της τέχνης του. Όλα αυτά τα ζητήματα καλούνται να διερευνηθούν και να συστηματοποιήσουν οι μαθητές στα πλαίσια της τελευταίας δραστηριότητας. Παράλληλα, εφόσον αυτό είναι εφικτό, μπορεί να ζητηθεί από τους μαθητές να μελετήσουν συνολικά τη Ζ΄ επιστολή του Πλάτωνα από τις μεταφράσεις της [πύλης για την ελληνική γλώσσα](#) και κάποια επιστολή του Αισχίνη (ίσως και το γνωστό απόσπασμα με τίτλο μια «εξορία τιμητική» που περιέχεται στο σχολικό εγχειρίδιο της αρχαίας ελληνικής γλώσσας [Γ΄ Γυμνασίου](#)). Έχοντας, λοιπόν, πληροφορίες από τρεις γνωστές επιστολές της αρχαίας ελληνικής γραμματείας μπορούν να κειμενικές αναφορές να αναγνωρίσουν στην [«τοπολογία»](#) των επιστολών αυτών, να αναφερθούν στο είδος της κάθε μιας (πολιτική, διαμεσολαβητική, λογοτεχνική, διδακτική φιλοσοφική, ερωτική κ.λπ.). Μπορούν επίσης να αναφερθούν και στην πραγματολογία των συγκεκριμένων επιστολών, τι δηλαδή προϋποθέτει η σύνταξή τους.

Οι εργασίες αναρτώνται στο διαδικτυακό τόπο, και παράλληλα η ομάδα προετοιμάζεται για την παρουσία της στην ολομέλεια.

Η [δεύτερη ομάδα](#) αρχικά δεν απομακρύνεται από το κείμενο, κάτι που δεν συμβαίνει στη συνέχεια. Πιο συγκεκριμένα, δίνονται κάποια αποσπάσματα από το μάθημα «Φιλοσοφικός λόγος», δηλαδή το γνωστό, η ομοιότητα των οποίων με διάφορα θέματα που θίγονται στη επιστολή. Ζητείται από τους μαθητές να εντοπίσουν αυτές τις ομοιότητες και να προχωρήσουν στην εξαγωγή κάποιων γενικότερων συμπερασμάτων. Τα τρία κοινά σημεία (ίσως υπάρχουν και περισσότερα) εντοπίζονται, στη συγγραφή επιστολής, στη σπουδαιότητα της μουσικής, και την υποχώρηση των μεγαλύτερων στις επίμονες αξιώσεις των



μικρότερων. Το θέμα της βαθιάς εκτίμησης και του σεβασμού του μαθητή για το δάσκαλο που είναι διαχρονικό αποτελεί το αντικείμενο της επόμενης δραστηριότητας. Οι μαθητές καλούνται να απαντήσουν, αν πρόκειται για κάτι που έχει νομοτελειακό χαρακτήρα ή αν αυτή είναι απότοκος ορισμένων προϋποθέσεων. Πρόκειται για δραστηριότητα καλλιέργειας προβληματισμού που αξιοποιεί και βιωματικές εμπειρίες. Για να μη χάνεται χρόνος η δραστηριότητα αυτή, όπως και πολλές άλλες, υποστηρίζεται με προφορικό λόγο στην ολομέλεια.

Η μουσική τέχνη, που διαπερνά στο σύνολό της την επιστολή, αποτελεί το επίκεντρο των επόμενων δυο δραστηριοτήτων που αξιοποιούν το διαδίκτυο και το λογισμικό παρουσίασης. Η ομάδα συγκεντρώνει στοιχεία για την εισήγησή της στην ολομέλεια. Σκιαγραφείται το πορτραίτο σπουδαίων προσωπικοτήτων της αρχαίας Λέσβου, που σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με τη μουσική τέχνη, παρουσιάζονται πληροφορίες για την αρχαία μουσική και τα κυριότερα μουσικά όργανα και στη συνέχεια επιχειρείται ένα είδος σύγκρισης της θέσης που κατέχει η μουσική στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα σε σχέση με τα αρχαία εκπαιδευτικά συστήματα. Η δραστηριότητα είναι σύνθετη και απαιτεί καλή οργάνωση και καταμερισμό στα πλαίσια της ομάδας.

Οι εργασίες αναρτώνται στο διαδικτυακό τόπο, και παράλληλα η ομάδα προετοιμάζεται για την παρουσία της στην ολομέλεια.

Η τρίτη ομάδα έχει ως άξονα δραστηριοποίησης τη διερεύνηση του κειμενικού είδους της επιστολής. Αρχικά αποτιμούν τη σπουδαιότητα της συγκεκριμένης επιστολής και τη λογοτεχνική της αξία, συντάσσοντας ένα σύντομο κείμενο επιχειρηματολογίας. Στη συνέχεια, διερευνούν τρεις περιπτώσεις επιστολών, δυο από την ιστορία (επιστολής του Νικία, και Παυσανία. ) και μία από τη δραματική ποίηση («Ιφιγένεια εν Ταύροις»), για να ενημερώσουν προφορικά τους συμμαθητές τους, ώστε να γίνει φανερό ότι η επιστολή δεν ήταν κάτι ξένο ή ασυνήθιστο για τον αρχαίο κόσμο.



Για την αξιοποίηση και του έντυπου λόγου ο διδάσκων δίνει σκαναρισμένο το λήμμα «επιστολογραφία» της εγκυκλοπαίδειας «Νέα δομή», εκδόσεις «Δομή» 1996, τόμος 12 σελίδα 112 με στόχο η ομάδα να το μελετήσει και να το παρουσιάσει περιληπτικά στην ολομέλεια. Πρόκειται για άσκηση πύκνωσης, παρόμοια με τη διαδικασία της περίληψης στα πλαίσια του μαθήματος «Έκθεση - Έκφραση».

Η επιστολή όμως, ανθεί και στις μέρες μας και η παρουσία της είναι καταλυτική. Οι επόμενες δραστηριότητες αποσκοπούν στη διαπίστωση της πολλαπλότητας της χρήσης της σε διάφορα πεδία της καθημερινότητας, με κυρίαρχο αυτό της ηλεκτρονικής επιστολογραφίας (email). Η άσκηση στη διάκριση των ειδών της σύγχρονης επιστολογραφίας, στη συγγραφή λεξικογραφικού λήμματος και στη συγγραφή μικρού κειμένου επιχειρηματολογίας, αποτελεί και την απώτερη στόχευση των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων. Χαρακτηρίζονται σχετικά εύκολες και δεν αναμένεται να συναντηθούν ιδιαίτερες δυσκολίες.

Οι εργασίες αναρτώνται στο διαδικτυακό τόπο, και παράλληλα η ομάδα προετοιμάζεται για την παρουσία της στην ολομέλεια.

Η τέταρτη ομάδα διερευνά τη σχέση παρελθόντος παρόντος μέσα από προεκτάσεις και αναγωγές στο παρόν. Τέτοια ζητήματα, είναι η περίφημη «διαμεσολάβηση», γνωστή στις μέρες μας ως (πολιτικό) «μέσον», που εκδηλώνεται ως κατάχρηση εξουσίας ή ως άσκηση επιρροής, το περίφημο «λάδωμα», η γνωστή σε όλους «μίζα». Η «χαρτογράφηση» της πραγματικότητας αυτής σε συνδυασμό με άλλες παραμέτρους που επισημαίνονται στο φύλλο εργασίας, αποτελούν τον πυρήνα της πρώτης δραστηριότητας.

Η επόμενη δραστηριότητα αναδεικνύει ένα άλλο ζήτημα. Ο Αγήνορας βρήκε ανοιχτή την πόρτα στην Αθήνα, αποτέλεσμα της φήμης και αίγλης του. Το ίδιο σχεδόν εξακολουθεί να συμβαίνει και σήμερα. Με αφορμή δυο περιστατικά ([Wikipedia](#), άρθρο) αναδεικνύεται το επίμαχο ζήτημα. Το πρώτο περιστατικό σχετίζεται με την προθυμία πολλών χωρών να προσφέρουν διαβατήριο στον Γάλλο ηθοποιό Ντεπαρντιέ, όταν απαρνήθηκε τη Γαλλική υπηκοότητα διαμαρτυρόμενος για



τη βαριά φορολογία και το δεύτερο αναφέρεται στην πολιτογράφηση ως Έλληνα του γνωστού καλαθοσφαιριστή Γιάννη Αντετοκούνμπο. Με αφορμή τα δυο περιστατικά οι μαθητές αναζητούν τα κίνητρα και τη σκοπιμότητα των συγκεκριμένων συμπεριφορών και ετοιμάζουν μια προφορική εισήγηση για την ενημέρωση των συμμαθητών τους στην ολομέλεια.

Η επόμενη δραστηριότητα έχει γλωσσικό περιεχόμενο και είναι αρκετά εύκολη στην υλοποίησή της. Αποστολή της ομάδας είναι να διερευνήσει τη σημερινή σημασία κάποιων λέξεων η σημασία των οποίων στο αρχαίο κείμενο χαρακτηρίζεται κομβική και παρακολουθώντας τη σημασιολογική εξέλιξη της λέξης να δημιουργήσει ένα συγκριτικό πίνακα για την οπτικοποίηση αυτής της εξέλιξης.

Η εξορία, ως πρακτική αντιμετώπισης των πολιτικών αντιπάλων καταργήθηκε με την τελευταία μεταπολίτευση (1975). Το επίμαχο αυτό θέμα τόσο στην αρχαία του όσο και στη σημερινή εκδοχή αναλαμβάνει να διερευνήσει η συγκεκριμένη ομάδα για να ενημερώσει με σύντομη προφορική παρέμβαση την ολομέλεια του τμήματος.

Οι εργασίες αναρτώνται στο διαδικτυακό τόπο, και παράλληλα η ομάδα προετοιμάζεται για την παρουσία της στην ολομέλεια. Για την αξιολόγηση θα ληφθεί υπόψη η διάθεση και η συμμετοχικότητα, αλλά και η έκταση, η ποιότητα και η πληρότητα των δραστηριοτήτων των ομάδων.

Τέλος, όλοι οι μαθητές επανέρχονται στο κείμενο μέσα από δυο απλές δραστηριότητες. Καταγράφουν, υποδυόμενοι κάποιον άρχοντα Μυτιληναίο (δραστηριότητα ενσυναίσθησης) ένα επιχείρημα αποδοχής και ένα επιχείρημα απόρριψης του αιτήματος του Ισοκράτη και απαντούν, αν μετά την υλοποίηση του σεναρίου ένιωσαν τον αρχαίο κόσμο πιο φιλικό και πιο κοντινό στο δικό μας κόσμο. Αυτό βέβαια, μπορεί να γίνει και κατά τη διάρκεια της ολομέλειας.

### **5<sup>η</sup> φάση (Χώρος: αίθουσα διδασκαλίας Διάρκεια: 1 διδακτική ώρα)**

#### **Σύγκληση ολομέλειας.**

Η ολομέλεια καλό είναι να συνέλθει στην αίθουσα διδασκαλίας μετά από χρονικό διάστημα πέντε περίπου ημερών, ώστε να υπάρξει και η κατάλληλη προετοιμασία.



Δεν απαιτείται κάτι παραπάνω από ένα Lap top και ένα βιντεοπροβολέα. Δεν είναι ανάγκη να παρουσιαστούν όλες οι δραστηριότητες, αλλά μόνο εκείνες που θα επιλέξει ο διδάσκων, ώστε να μην τραβήξει σε μάκρος η διαδικασία.

Οι ομάδες παρουσιάζουν τις εργασίες τους και ακολουθεί συζήτηση για την αξιολόγηση του σεναρίου. Αν οι μαθητές θεωρήσουν ότι μέσω του σεναρίου ήρθαν σε επαφή με αποτελεσματικότερες μορφές προσέγγισης ενός αρχαίου κειμένου κι ότι θα τις αξιοποιήσουν στη συνέχεια, αυτό θα πιστωθεί στα θετικά αποτελέσματα. Η ετεροαξιολόγηση, η αυτοαξιολόγηση αλλά και η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού, θα λειτουργήσει ανατροφοδοτικά για τους μαθητές. Ο εκπαιδευτικός μεριμνά για τη διόρθωση και την αξιοποίηση του υλικού που θα παραχθεί στα πλαίσια του παρόντος σεναρίου μέσα από την οριστική του ανάρτηση σε διαδικτυακό τόπο χωρίς περιορισμούς πρόσβασης.

Το διδακτικό σενάριο εφαρμόστηκε το πρώτο δεκαήμερο του Δεκεμβρίου, αφού είχαν ολοκληρωθεί και οι επτά ενότητες του Πρωταγόρα, για να μπορεί να υλοποιηθεί η (δια)σύνδεση ανάμεσα στο γνωστό και το άγνωστο. Προκρίθηκε η επιλογή χωρισμού του τμήματος σε 4 ομάδες (19 μαθητές, τρεις των πέντε και μία των τεσσάρων ατόμων) και υλοποιήθηκε αποκλειστικά στο εργαστήριο της πληροφορικής. Οι προκαταρκτικές προσεναριακές ενέργειες έγιναν πριν από την εφαρμογή του σεναρίου. Το σενάριο υλοποιήθηκε σε 5 διδακτικές ώρες όχι δηλαδή στην ιδανική του εφαρμογή σε 8 ώρες, γι' αυτό το λόγο έγινε επιλογή ασκήσεων – δραστηριοτήτων από το 4<sup>ο</sup> φύλλο εργασίας που δεν ήταν κοινό αλλά διαφορετικό για την κάθε ομάδα, κάποιες ασκήσεις έγιναν προφορικά. (συνεργασία της διδάσκουσας και των μαθητών για την επιλογή). Η πορεία που περιγράφεται από το συντάκτη ακολουθήθηκε εκτός από το 4<sup>ο</sup> φύλλο εργασίας και τη σύγκληση της ολομέλειας που έγινε με πολύ συνοπτικές διαδικασίες λόγω της πίεσης του χρόνου. Μετά την ολοκλήρωση του σεναρίου έγινε ανάρτηση των φύλλων εργασίας και μίας πολυτροπικής παρουσίασης για την αρχαία Ελληνική μουσική στο ιστολόγιο της διδάσκουσας (επισυνάπτονται στα τεκμήρια στιγμιότυπα οθόνης). Για να μην



διασπαστεί η συνέχεια / ροή του σεναρίου υλοποιήθηκε όχι τμηματικά αλλά συνεχόμενα σε 5 ώρες την ίδια εβδομάδα. Στις 2-12-2014 ξεκίνησε η εφαρμογή με το 1<sup>ο</sup> φύλλο εργασίας που δεν παρουσίασε κάποιες ιδιαίτερες δυσκολίες στους μαθητές μου. Οι μαθητές έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το κείμενο (ολόκληρη την επιστολή) την οποία έκρινα καλύτερο να τη διαβάσω από το πρωτότυπο με κατάτμηση σε μικρότερα τμήματα και μεταφράστηκε από τους μαθητές με τη βοήθεια της μετάφρασης του συντάκτη και των δικών μου υποδείξεων. Διαβάστηκαν και μεταφράστηκαν και οι παράγραφοι 3 και 4 των επόμενων φύλλων εργασίας και έτσι οι μαθητές σε πρώτη φάση εξοικειώθηκαν με το περιεχόμενο ολόκληρης της επιστολής του Ισοκράτη. Αμέσως μετά οι μαθητές απάντησαν σε όλες τις ερωτήσεις κατανόησης και μύησης στο περιεχόμενο της επιστολής. Από τις υπόλοιπες δραστηριότητες, (διαδικτυακή αναζήτηση, χρονογραμμή και υποθετικός διάλογος) δεν πραγματοποιήθηκε η αναζήτηση πληροφοριών στη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια Wikipedia για τα πέντε πρόσωπα, γιατί είχα σχεδιάσει να γίνει τελευταία (λόγω του εγκυκλοπαιδικού της χαρακτήρα) και δεν προλάβαμε παρότι αξιοποιήθηκε και το διάλειμμα. Στο τέλος, έγινε αποθήκευση των φύλλων εργασίας στο φάκελο που δημιουργήθηκε για το σενάριο.

Στις 4-12-2014 ολοκληρώθηκε και το δεύτερο φύλλο εργασίας σε δύο διδακτικές ώρες. Η εισαγωγική δραστηριότητα με τους διαφορετικούς χρωματισμούς, η αναζήτηση της σημασίας των αρχαίων λέξεων στο δικτυακό τόπο “ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα”, καθώς και η συντακτική άσκηση με τον προσδιορισμό του είδους των μετοχών και τον αποκλεισμό μέσα από τη μετάφραση και τους συντακτικούς κανόνες όλων των δυνατών περιπτώσεων, συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον των μαθητών. Σε γενικές γραμμές οι μαθητές δε καθυστέρησαν ιδιαίτερα στις απαντήσεις και αυτό βοήθησε το γενικό συντονισμό τους αλλά και την ορθολογική διαχείριση του χρόνου.

Στις 5-12-2014 συνεχίστηκε η εφαρμογή του σεναρίου με το 3<sup>ο</sup> φύλλο εργασίας. Οι μαθητές εξοικειωμένοι πλέον με τις δραστηριότητες του σεναρίου και



με τη μέθοδο προσέγγισης του κειμένου “κατά κώλα” μετέφρασαν τη 4<sup>η</sup> παράγραφο, απάντησαν στις ασκήσεις μετατροπής της ενεργητικής σε παθητική σύνταξη, των παραθετικών αλλά και στον εντοπισμό των λέξεων που δηλώνουν τη διαφορά και το σχήμα αντίθεσης. Η τελευταία άσκηση ΣΤ (κωδικοποίηση επιχειρήματος και αξιολόγηση της αποδεικτικής ισχύος του), προκάλεσε το ενδιαφέρον των μαθητών για την πρωτοτυπία της, (κάτι τέτοιο είχαν συνηθίσει μόνο στα Νέα Ελληνικά Γλώσσα), αλλά και τη συζήτηση, ανταλλαγή θέσεων, μεταξύ των μελών για τον προσδιορισμό των προκείμενων και του συμπεράσματος.

Στις 8-12-2014 ολοκληρώθηκε η εφαρμογή στην τάξη. Το 4<sup>ο</sup> φύλλο περιλάμβανε διαφορετικές δραστηριότητες για τις 4 ομάδες. Στην άσκηση Α της 1<sup>ης</sup> ομάδας, που περιλάμβανε εντοπισμό των λαθών στις μεταφράσεις της πύλης (μετάφραση Αράπογλου και μετάφραση Τυφλόπουλου) εργάστηκαν όλοι οι μαθητές γιατί θέλησα να διαπιστώσω πόσο καλά κατανόησαν το κείμενο και τις συντακτικές σχέσεις. Η 1<sup>η</sup> ομάδα συνέχισε με τη δραστηριότητα Β (κατανόηση της φράσης άλλως τε ενταγμένης σε αποσπάσματα του Ισοκράτη και του Δημοσθένη και μετατροπής επιθετικών μετοχών σε ισοδύναμες δευτερεύουσες προτάσεις). Η 2<sup>η</sup> ομάδα ασχολήθηκε με την άσκηση συνεξέτασης της επιστολής του Ισοκράτη με την εισαγωγή του Πρωταγόρα και της Πολιτείας και την πολυτροπική παρουσίαση με θέμα την αρχαία Μουσική (2 μαθητές της ομάδας είχαν ξεκινήσει την παρουσίαση από το σπίτι τους και το αποτέλεσμα ήταν πράγματι ικανοποιητικό). Η 3<sup>η</sup> ομάδα ασχολήθηκε με την 4<sup>η</sup> και 5<sup>η</sup> εργασία (αναζήτηση πληροφοριών για επιστολή και email στο διαδίκτυο). Η 4<sup>η</sup> ομάδα με την άσκηση 2 (άρνηση της Ταλλικής υπηκοότητας λόγω φορολογίας). Λόγω του περιορισμένου χρόνου δεν έγινε παρουσίαση των εργασιών από τις ομάδες παρά μόνο της πολυτροπικής παρουσίασης από τους δύο μαθητές της 2<sup>ης</sup> ομάδας. Η τελική δραστηριότητα που ήταν κοινή έγινε προφορικά και το εντυπωσιακό ήταν ότι υπήρξαν και τεκμηριωμένες απαντήσεις αρνητικές για την ικανοποίηση του αιτήματος του Ισοκράτη. Ως προς το δεύτερο θέμα της αντίληψης του αρχαίου κόσμου ως ξένου και μακρινού σε σχέση με το δικό





μας, οι μαθητές απάντησαν αρνητικά. Οι μαθητές εξέφρασαν ότι μέσω του σεναρίου ήρθαν σε επαφή με τον αρχαίο κόσμο, είδαν αντιστοιχίες σε επίπεδο ενεργειών και λόγων με την δική μας σύγχρονη πραγματικότητα και τον ένοιωσαν πιο φιλικό και πιο κοντινό με μας. Η σύγκληση της ολομέλειας έγινε την επόμενη μέρα στη τάξη για 10 μόνο λεπτά. Το βασικό θέμα της συζήτησης ήταν η αξιοποίηση των ΤΠΕ στην προσέγγιση του αρχαίου αδίδακτου κειμένου. Υπήρξε ομοφωνία από όλες τις ομάδες ότι η χρήση των ΤΠΕ είναι ένας αποτελεσματικός, επικοινωνιακός τρόπος προσέγγισης του αρχαίου κειμένου.



## ΣΤ. ΦΥΛΛΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

### ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1<sup>ο</sup> [Κατανόηση πλαισίου]

#### Εισαγωγική δραστηριότητα

Να κατεβάσετε στον υπολογιστή σας το αρχείο στο οποίο παραπέμπει ο [ψηφιακός σύνδεσμος](http://users.sch.gr/statpapako/adreges1.pdf) ( <http://users.sch.gr/statpapako/adreges1.pdf> ) και να μελετήσετε το περιεχόμενό του. Πιο συγκεκριμένα, αφού διαβάσετε σε μετάφραση (στη μετάφραση δεν περιλαμβάνεται το κείμενο με το οποίο θα ασχοληθούμε συστηματικά). Την επιστολή του Ισοκράτη και το εισαγωγικό σημείωμα, να απαντήσετε με συντομία στις παρακάτω ερωτήσεις.

1. Ποιος είναι ο συντάκτης και ποιος ο αποδέκτης της επιστολής;

Συντάκτης	Αποδέκτης

2. Τι προηγήθηκε της επιστολής;

Προηγήθηκε η ..
-----------------

3. Ποιος είναι ο σκοπός της επιστολής; Πιστεύετε ότι το ύφος του κειμένου είναι κατάλληλο;

Σκοπός της συγκεκριμένης επιστολής είναι	Το ύφος της επιστολής.
--	------------------------

4. Ποιες πληροφορίες του κειμένου, θα ενσωματώνατε σε ένα σύντομο βιογραφικό του Ισοκράτη;

--

#### Άλλες δραστηριότητες

1. Αξιοποιώντας τη διαδικτυακή εγκυκλοπαίδεια [Wikipedia](http://www.wikipedia.org), ή άλλες πηγές του διαδικτύου, να δημιουργήσετε ένα πολύ σύντομο βιογραφικό για τα πέντε



πρόσωπα τα οποία αναφέρονται στο κείμενο σε αρχείο παρουσίασης, αφιερώνοντας μια διαφάνεια σε κάθε πρόσωπο.

2. Ο χρόνος συγγραφής της συγκεκριμένης επιστολής δεν είναι γνωστός. Αξιοποιώντας πληροφορίες από αυτά που διαβάσατε, να προβείτε τεκμηριωμένα σε μια κατ' εκτίμηση (με άνοιγμα 20-30 χρόνων) χρονολόγηση της επιστολής. Πιο συγκεκριμένα να δημιουργήσετε δύο χρονικά όρια, ένα μετά το οποίο (terminus post quem) και ένα πριν το οποίο (terminus ante quem) γράφθηκε η επιστολή. Μπορείτε τα όρια αυτά να τα τοποθετήσετε και πάνω σε μια [χρονογραμμή](#).

3. Να σχολιάσετε τον παρακάτω υποθετικό διάλογο και να τοποθετηθείτε ως ομάδα πάνω στο ζήτημα που αναδεικνύεται μέσω του διαλόγου:

**-Ταχυδρόμος:** Καλημέρα κύριε! Ψάχνω να βρω το γραμματέα των αρχόντων της Μυτιλήνης για να του επιδώσω ιδιοχείρως μια επιστολή που φέρω από την Αθήνα για να την αναγνώσει στους άρχοντες!

**-Μυτιληναίος:** Ο γραμματέας λέγεται Πολυχάρης και θα τον συναντήσεις σε εκείνο το κτήριο με τους ωραίους κίονες. Είναι το μέγαρο στο οποίο συνεδριάζουν οι άρχοντές μας.

Μετά από λίγο στην είσοδο του κτηρίου.

**-Ταχυδρόμος:** Καλημέρα, είσαι ο Πολυχάρης, ο γραμματέας των αρχόντων;

**-Πολυχάρης:** Ναι, εσύ ποιος είσαι και για ποιο λόγο ήρθες ξέने;

**-Ταχυδρόμος:** Το όνομά μου είναι Ευρυσθένης και είμαι από την Αθήνα. Φέρνω μια επιστολή για τους άρχοντές σας. Είναι ιδιωτική επιστολή, σταλμένη από τον Ισοκράτη.

**-Πολυχάρης:** Βρίσκεσαι στο σωστό μέρος. Εγώ παραλαμβάνω την αλληλογραφία και εγώ τη διαβάζω στους άρχοντες. Να δω αν η επιστολή δεν έχει παραβιαστεί και είναι σφραγισμένη για να υπογράψεις εδώ στο πρωτόκολλό μας. Ο Ισοκράτης που λες είναι ο γνωστός δάσκαλος της ρητορικής, ή κάποιος άλλος;



**-Ταχυδρόμος:** Βλέπω είναι γνωστός στα μέρη σας! Ναι ο γνωστός ρήτορας. Για την επιστολή μη με ρωτήσεις περισσότερα, γιατί δεν ξέρω. Άλλωστε η περιέργεια στο επάγγελμά μας δεν κάνει καλό.

**-Πολυχάρης:** Δεν ξέρω αν είναι ευρύτερα γνωστός, εγώ όμως τον γνωρίζω εξ επαγγέλματος, ως άνθρωπος των γραμμάτων. Θα διαβάσω την επιστολή το απόγευμα στους άρχοντες. Υπάρχει μια προγραμματισμένη συνεδρίαση του Εθνικού συμβουλίου, καθώς τα θέματα που τρέχουν είναι πολλά. Αλλά, Ευρυस्थήνη, να σε κεράσω πρώτα κάτι και να φροντίσω για τη διαμονή σου.

**-Ταχυδρόμος:** Ευχαριστώ πολύ. Πράγματι, έχω μεγάλη ανάγκη για ξεκούραση.



## ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2<sup>ο</sup> [1<sup>η</sup> ενότητα του κειμένου] </>

Ανάγνωση μετάφρασης από μαθητή/τρια των ενοτήτων 1 και 2 της επιστολής.  
Ανάγνωση του κειμένου των ενοτήτων 3 και 4 από το διδάσκοντα και από ένα μαθητή/τρια.

### Εισαγωγική δραστηριότητα

Να αποκωδικοποιήσετε τους χρωματισμούς στην παρακάτω εικόνα του κειμένου δίνοντας μια προκαταρκτική εικόνα της μορφής του.

**Ἦγοῦμαι** δὲ καλῶς ὑμᾶς **βεβουλευσθαι** καὶ **διαλλαττομένους** τοῖς πολίταις τοῖς ὑμετέροις καὶ **πειρωμένους** τοὺς μὲν **φεύγοντας** ὀλίγους **ποιεῖν**, τοὺς δὲ **συμπολιτευομένους** πολλοὺς, καὶ **μιμουμένους** τὰ περὶ τὴν στάσιν τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν. Μάλιστα δ' **ἄν** τις ὑμᾶς **ἐπαινέσειεν** ὅτι τοῖς **κατιούσιν ἀποδίδοτε** τὴν οὐσίαν· **ἐπιδείκνυσθε** γὰρ καὶ **ποιεῖτε** πᾶσιν φανερὸν ὡς οὐ τῶν κτημάτων **ἐπιθυμήσαντες** τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς πόλεως **δείσαντες ἐποιήσασθε** τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν.

Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν ὑμῖν **ἔδοξεν** τούτων μηδὲ **προσεδέχεσθε** μηδένα τῶν φυγάδων, τούτους γε **νομίζω** **συμφέρειν** ὑμῖν **κατάγειν**.

Αἰσχρὸν γὰρ τὴν μὲν πόλιν ὑμῶν ὑπὸ πάντων **ὁμολογεῖσθαι** μουσικωτάτην **εἶναι** καὶ τοὺς ὀνομαστοτάτους ἐν αὐτῇ παρ' ὑμῖν **τυγχάνειν γεγονότας**, τὸν δὲ **προέχοντα** τῶν νῦν ὄντων περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς παιδείας ταύτης **φεύγειν** ἐκ τῆς τοιαύτης πόλεως, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας τοὺς **διαφέροντας** περὶ τι τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, κἂν μηδὲν **προσήκωσιν**, **ποιεῖσθαι** πολίτας, ὑμᾶς δὲ τοὺς **εὐδοκιμοῦντάς** τε παρὰ τοῖς ἄλλοις καὶ **μετασχόντας** τῆς αὐτῆς φύσεως **περιορᾶν** παρ' ἑτέροις **μετοικοῦντας**.

Με κόκκινο χρώμα (10) εμφανίζονται	
Με μπλε χρώμα (10) εμφανίζονται	
Με πράσινο χρώμα(14) εμφανίζονται	

### Πρώτη εκτίμηση σχετικά με τη μορφή.

Κείμενο με υπερδεσμούς.



Ἦγοῦμαι δὲ καλῶς ὑμᾶς βεβουλευθεῖσθαι καὶ διαλλαττομένους τοῖς πολίταις τοῖς ὑμετέροις καὶ πειρωμένους τοὺς μὲν φεύγοντας ὀλίγους ποιεῖν, τοὺς δὲ συμπολιτευομένους πολλοὺς, καὶ μιμουμένους τὰ περὶ τὴν στάσιν τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν.

Μάλιστα δ' ἂν τις ὑμᾶς ἐπαινέσειεν ὅτι τοῖς κατιοῦσιν ἀποδίδοτε τὴν οὐσίαν· ἐπιδείκνυσθε γὰρ καὶ ποιεῖτε πᾶσιν φανερόν ὡς οὐ τῶν κτημάτων ἐπιθυμήσαντες τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς πόλεως δείσαντες ἐποιήσασθε τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν.

Οὐ μὴν ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν ὑμῖν ἔδοξεν τούτων μηδὲ προσεδέχεσθε μηδένα τῶν φυγάδων, τούτους γε νομίζω συμφέρειν ὑμῖν κατάγειν.

Αἰσχρὸν γὰρ τὴν μὲν πόλιν ὑμῶν ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖσθαι μουσικωτάτην εἶναι καὶ τοὺς ὀνομαστοτάτους ἐν αὐτῇ παρ' ὑμῖν τυγχάνειν γεγονότας, τὸν δὲ προέχοντα τῶν νῦν ὄντων περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς παιδείας ταύτης φεύγειν ἐκ τῆς τοιαύτης πόλεως, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους Ἕλληνας τοὺς διαφέροντας περὶ τι τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, κἂν μηδὲν προσῆκωσιν, ποιεῖσθαι πολίτας, ὑμᾶς δὲ τοὺς εὐδοκιμοῦντάς τε παρὰ τοῖς ἄλλοις καὶ μετασχόντας τῆς αὐτῆς φύσεως περιορᾶν παρ' ἑτέροις μετοικοῦντας.

### **Δραστηριότητες**

1. Ορισμένες λέξεις του αρχαίου κειμένου, οι οποίες εκτιμάται ότι ενδεχομένως να σας είναι άγνωστες, έχουν μετατραπεί σε υπερσυνδέσμους που παραπέμπουν στην «Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας» των H. Liddell & R. Scott, εκδόσεις Πελεκάνος 2007, στο δικτυακό τόπο των [αφηφίδων για την ελληνική γλώσσα](#). Ακολουθώντας τους υπερσυνδέσμους, θα διαπιστώσετε ότι σε κάθε λέξη αντιστοιχούν περισσότερες από μια σημασίες. Η αποστολή σας είναι, αφού λάβετε υπόψη τα συμφραζόμενα και το περικειμενικό πλαίσιο, να δημιουργήσετε ένα ενδεικτικό λεξιλόγιο που θα συνοδεύει το κείμενο. Σε κάθε λέξη, απομονώνοντας τις υπόλοιπες, να αντιστοιχεί μόνο μια σημασία, αυτή δηλαδή με την οποία εμφανίζεται στο συγκεκριμένο κείμενο.



Μπορείτε επίσης να συνοδεύετε την αρχαία λέξη με πληροφορίες σχετικές με το συγκεκριμένο είδος σύνταξης ή το συγκεκριμένο είδος περίφρασης π.χ.

**κατ-άγω τινά** = επαναφέρω κάποιον από την εξορία , επαναφέρω, ανακαλώ, γενικά αποκαθιστώ.

**καλῶς βουλευομαι** = παίρνω σωστές αποφάσεις.

Μπορείτε επίσης να εμπλουτίσετε το λεξιλόγιο και με άλλες λέξεις που εσείς θεωρείτε αναγκαίο σύμφωνα με τα δικά σας κριτήρια.

Στη συνέχεια, κοινοποιήστε το λεξιλόγιό σας και στις άλλες ομάδες και υπερασπιστείτε με προφορική επιχειρηματολογία την άποψή σας, εφόσον είναι διαφορετική από την άποψη των άλλων ομάδων.

## 2. Ἡγοῦμαι δὲ καλῶς ὑμᾶς βεβουλευθῆσθαι

Με βάση το επικοινωνιακό πλαίσιο που σας είναι πλέον γνωστό, να αποδώσετε συγκεκριμένη ταυτότητα στο υποκείμενο του ρήματος ἡγοῦμαι και στην προσωπική αντωνυμία ὑμᾶς.

(ἐγώ) ἡγοῦμαι	
ὑμᾶς	

3. ἡγοῦμαι δὲ καλῶς ὑμᾶς βεβουλευθῆσθαι καὶ διαλλαττομένους τοῖς πολίταις τοῖς ὑμετέροις, καὶ πειρωμένους τοὺς μὲν φεύγοντας ὀλίγους ποιεῖν, τοὺς δὲ συμπολιτευομένους πολλούς, καὶ μιμουμένους τὰ περὶ τὴν στάσιν τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν.

A) Να τονίσετε με έντονους χαρακτήρες τους τύπους που θα μεταβληθούν εάν αφαιρεθεί το ρήμα ἡγοῦμαι.

### Αναμένεται:

ἡγοῦμαι δὲ καλῶς ὑμᾶς βεβουλευθῆσθαι καὶ διαλλαττομένους τοῖς πολίταις τοῖς ὑμετέροις, καὶ πειρωμένους τοὺς μὲν φεύγοντας ὀλίγους ποιεῖν, τοὺς δὲ συμπολιτευομένους πολλούς, καὶ μιμουμένους τὰ περὶ τὴν στάσιν τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν.



Στη συνέχεια, κι αφού συζητήσετε μεταξύ σας και συμφωνήσετε για τον λόγο που δεν θα μεταβληθούν οι έναρθρες μετοχές

Β) Να αναβαθμίσετε σε ρήμα το ειδικό απαρέμφατο της πρότασης και να ξαναγράψετε το κείμενο επιφέροντας τις αναγκαίες αλλαγές στους τύπους που υπογραμμίσατε στην προηγούμενη δραστηριότητα.

**Αναμένεται:** ύμεις βεβούλευσθε καὶ διαλλαττομένοι και πειρώμενοι καὶ μιμούμενοι

Στη συνέχεια

Γ) Να αναβαθμίσετε τις τρεις μετοχές που συνδέονται με το «και» σε ρήματα στο χρόνο που βρίσκονται και να μεταφράσετε το τμήμα.

**Αναμένεται:** ύμεις διαλλάττεσθε ύμεις πειράσθε ύμεις μιμείσθε

Δ) Να αξιολογήσετε τις 3 αυτές ενέργειες και να εξηγήσετε κατά πόσο εξηγούν ικανοποιητικά το: ἤγοῦμαι δὲ καλῶς ὑμᾶς βεβουλεῦσθαι.

Ε) Να παρατηρήσετε τη χρήση του «καί» στη συγκεκριμένη περίοδο και να εντοπίσετε τη λειτουργία του σχήματος της αντίθεσης. Στα πλαίσια αυτής της δραστηριότητας να αξιοποιήσετε το αρχείο του παρακάτω [συνδέσμου](http://users.sch.gr/statpapako/period1.doc) (<http://users.sch.gr/statpapako/period1.doc>) ακολουθώντας τις οδηγίες που υπάρχουν σε αυτό. Να αποθηκεύσετε το συγκεκριμένο αρχείο και να το ενσωματώσετε στα υπόλοιπα αρχεία της ομάδας σας.

**Αναμένεται** διάταξη περίπου σαν την παρακάτω:

ἤγοῦμαι δὲ καλῶς ὑμᾶς βεβουλεῦσθαι

καὶ διαλλαττομένους τοῖς πολίταις τοῖς ὑμετέροις,

καὶ πειρωμένους τοὺς μὲν φεύγοντας ὀλίγους ποιεῖν,

τοὺς δὲ συμπολιτευομένους πολλούς,

καὶ μιμουμένους τὰ περὶ τὴν στάσιν τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν

ΣΤ) διαλλαττομένους, πειρωμένους, μιμουμένους. Είναι γνωστό ότι μια μετοχή από συντακτική άποψη, μπορεί να είναι επιθετική, κατηγορηματική ή επιρρηματική (χρονική, αιτιολογική, τελική, υποθετική, εναντιωματική και τροπική). Να αποκλείσετε τις μισές περιπτώσεις, εξηγώντας το σκεπτικό σας και στη συνέχεια για





τις άλλες μισές να κάνετε μια μεταφραστική απόπειρα ώστε να προβείτε στη βέλτιστη επιλογή, συμπληρώνοντας τον παρακάτω πίνακα.

Είδη μετοχής που απορρίπτονται:

--	--	--	--

α) Μετάφραση των μετοχών

Νομίζω ότι εσείς έχετε πάρει άριστες αποφάσεις

β) Μετάφραση των μετοχών σαν... ...

Νομίζω ότι εσείς έχετε πάρει άριστες αποφάσεις

γ) Μετάφραση των μετοχών σαν

Νομίζω ότι εσείς έχετε πάρει άριστες αποφάσεις

δ) Μετάφραση των μετοχών σαν

Νομίζω ότι εσείς έχετε πάρει άριστες αποφάσεις

Συζητήστε τώρα στην ομάδα σας και αποφασίστε από κοινού πώς θα χαρακτηρίσετε από συντακτική άποψη τις συγκεκριμένες μετοχές και γράψτε τη συνολική μετάφραση της πρώτης περιόδου.

Z) Να ξαναγράψετε το προηγούμενο κείμενο κάνοντας τις αναγκαίες προσαρμογές, για την περίπτωση που ο άρχοντας ήταν ένας

**Αναμένεται**

σε και διαλλαττόμενον οἷς πολίταις τοῖς σοῖς καὶ πειρώμενον, καὶ μιμούμενον

4. μάλιστα δ' ἂν τις ὑμᾶς ἐπαινέσειεν ὅτι τοῖς κατιοῦσιν ἀποδίδοτε τὴν οὐσίαν: ἐπιδείκνυσθε γὰρ καὶ ποιεῖτε πᾶσι φανερόν ὡς οὐ τῶν κτημάτων ἐπιθυμήσαντες τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς πόλεως δεῖσαντες ἐποιήσασθε τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν.

A) Αξιοποιώντας το αρχείο του παρακάτω [συνδέσμου](http://users.sch.gr/statpapako/period2.doc) <http://users.sch.gr/statpapako/period2.doc> και ακολουθώντας τις οδηγίες που υπάρχουν σ' αυτό, να μεταγράφετε το κείμενο εφαρμόζοντας την μέθοδο «κατά κόλα». Να αποθηκεύσετε το συγκεκριμένο αρχείο και να το ενσωματώσετε στα υπόλοιπα αρχεία της ομάδας σας.

### Ενδεικτική αναμενόμενη απάντηση

Μάλιστα δ' ἄν ἐπαινέσειεν τις ὑμᾶς  
ὅτι ἀποδίδοτε τοῖς κατιούσιν τὴν οὐσίαν  
ἐπιδείκνυσθε γὰρ  
καὶ ποιεῖτε φανερόν πᾶσιν  
ὡς ἐποιήσασθε τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν.  
οὐ ἐπιθυμήσαντες τῶν κτημάτων τῶν ἄλλοτριων,  
ἀλλ' δείσαντες ὑπὲρ τῆς πόλεως

Β) Γράψτε ως ομάδα και κοινοποιήστε στις άλλες ομάδες τη μετάφραση του κειμένου σύμφωνα με τη διάταξη «κατά κώλα» στην οποία καταλήξατε προηγουμένως.

Γ) Να εντοπίσετε την ιδιαίτερη διαρθρωτική λειτουργία των λέξεων ὅτι, γὰρ, οὐ, ἀλλά στο συγκεκριμένο απόσπασμα και να συμπληρώσετε τον παρακάτω πίνακα:

<b>Πιθανή ενέργεια</b>	
<b>Αιτιολόγηση</b>	
<b>Τεκμηρίωση αιτιολόγησης αρνητικά</b>	
<b>Τεκμηρίωση αιτιολόγησης θετικά</b>	

Δ) Μελετώντας τα παρακάτω αποσπάσματα να επισημάνετε τις νοηματικές ομοιότητες με το περιεχόμενο του συγκεκριμένου τμήματος.

α) Ἀκούω δὲ Κλέομμιν τὸν ἐν Μηθύμνῃ ταύτην ἔχοντα τὴν δυναστείαν περὶ τε τὰς ἄλλας πράξεις καλὸν καγαθὸν εἶναι καὶ φρόνιμον, καὶ τοσοῦτον ἀπέχειν τοῦ τῶν πολιτῶν τινὰς ἀποκτείνειν ἢ φυγαδεύειν ἢ δημεύειν τὰς οὐσίας ἢ ποιεῖν ἄλλο τι



κακὸν ὥστε πολλὴν μὲν ἀσφάλειαν παρέχειν τοῖς συμπολιτευομένοις, κατάγειν δὲ τοὺς φεύγοντας, ἀποδιδόναι δὲ τοῖς μὲν κατιοῦσιν τὰς κτήσεις, ἐξ ὧν ἐξέπεσον, τοῖς δὲ πριαμένοις τὰς τιμὰς τὰς ἐκάστοις γιγνομένας

Ἰσοκράτη, Προς Τιμόθεον 8-9

[Πληροφορούμαι επίσης ότι και ο Κλέομις που κατέχει αυτή την εξουσία στη Μήθυμνα (της Λέσβου) είναι σε όλες του τις δράσεις του ευγενής, σοφός και συνετός κι ότι απέχει τόσο πολύ από το να θανατώνει κάποιους από τους πολίτες ή να τους εξορίζει ή να δημεύει τις περιουσίες τους ή να κάνει κάτι άλλο κακό, ώστε να παρέχει ασφάλεια στους συμπολίτες του, να αποκαθιστά τους εξόριστους, επιστρέφοντας τις χαμένες τους περιουσίες και σε κάθε περίπτωση να αποζημιώνει όσους τα είχαν αγοράζει με το αντίστοιχο τίμημα.] Μετάφραση: Στάθης Παπακωνσταντίνου

**β)** Πότερα γὰρ τὰ πρὸς τοὺς πολίτας αὐτοῖς ἔχει καλῶς, ὧν τοὺς μὲν ἀποκτείναντες, τοὺς δ' ἐκ τῆς πόλεως ἐκβαλόντες διηρηπάκασιν τὰς οὐσίας, ἢ τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους Βοιωτοὺς, ὧν οὐκ ἄρχειν μόνον ἀδίκως ἐπιχειροῦσιν, ἀλλὰ τῶν μὲν τὰ τεῖχη κατεσκάφασιν, τῶν δὲ καὶ τὴν χώραν ἀπεστερήκασιν;

Ἰσοκράτη, Πλαταϊκός 35

[Τελικά, τι από δυο είναι σωστό, αυτό που έκαναν στους συμπολίτες τους, από τους οποίους άλλους τους σκότωσαν κι άλλους τους έδιωξαν κι έπεσαν σαν αρπακτικά στις περιουσίες τους ή αυτό που έκαναν στους Βοιωτούς, στους οποίους όχι μόνο προσπαθούν να επιβάλουν την άδικη κυριαρχία τους, αλλά σε κάποιους από αυτούς τα τεῖχη ισοπέδωσαν κι κάποιους τους στέρησαν την πατρίδα τους;] Μετάφραση: Στάθης Παπακωνσταντίνου

**γ)** Κείμενο που διδαχθήκατε στην Α΄ Λυκείου και αναφέρεται στη συμπεριφορά των Τριάκοντα Τυράνων. Ξενοφώντα, Ελληνικά 2,3,22

ἔδοξε δ' αὐτοῖς, ὅπως ἔχοιεν καὶ τοῖς φρουροῖς χρήματα δίδοναι, καὶ τῶν μετοίκων ἓνα ἕκαστον λαβεῖν, καὶ αὐτοὺς μὲν ἀποκτεῖναι, τὰ δὲ χρήματα αὐτῶν ἀποσημήνασθαι.



Ε) Ανακαλώντας γνώσεις από την εισαγωγή στα Ρητορικά κείμενα της Β΄ Λυκείου μπορείτε να ανιχνεύσετε στην παράγραφο 3 προθέσεις «captatio benevolentiae»; (προκατάληψη της εύνοιας). Αφού δηλώσετε τη συμφωνία ή τη διαφωνία σας με την παρακάτω απεικόνιση, να γράψετε σχετικά με το θέμα αυτό μια παράγραφο με τη μέθοδο της αιτιολόγησης.

Έμμεσος  
έπαινος,  
επιδοκιμασία

καὶ διαλλαττομένους τοῖς πολίταις τοῖς ὑμετέροις καὶ πειρωμένους τοὺς μὲν φεύγοντας ὀλίγους ποιεῖν, τοὺς δὲ συμπολιτευομένους πολλοὺς, καὶ μιμουμένους τὰ περὶ τὴν στάσιν τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν.

Άμεσος  
έπαινος

Μάλιστα δ' ἂν τις ὑμᾶς ἐπαινέσειεν ὅτι τοῖς κατιοῦσιν ἀποδίδοτε τὴν οὐσίαν· ἐπιδείκνυσθε γὰρ καὶ ποιεῖτε πᾶσιν φανερόν ὡς οὐ τῶν κτημάτων ἐπιθυμήσαντες τῶν ἀλλοτρίων, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς πόλεως δείσαντες ἐποιήσασθε τὴν ἐκβολὴν αὐτῶν.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3<sup>ο</sup> [2<sup>η</sup> ενότητα του κειμένου-πρώτο μέρος] </

[4] οὐ μὴν ἀλλ' εἰ καὶ μηδὲν ὑμῖν ἔδοξε τούτων μηδὲ προσεδέχεσθε μηδένα τῶν φυγάδων, τούτους γε νομίζω συμφέρειν ὑμῖν κατάγειν.

Α) Αξιοποιώντας το αρχείο του παρακάτω συνδέσμου <http://users.sch.gr/statpapako/period3.doc> και ακολουθώντας τις οδηγίες που υπάρχουν σ'αυτό, να μεταγράψετε το κείμενο εφαρμόζοντας την μέθοδο «κατά κώλα». Να αποθηκεύσετε το συγκεκριμένο αρχείο και να το ενσωματώσετε στα υπόλοιπα αρχεία της ομάδας σας.

**Ενδεικτική αναμενόμενη απάντηση**

Οὐ	μὴν	ἀλλ'	εἰ	καὶ	ἔδοξεν	ὑμῖν	μηδέν	τούτων	
					μηδέ	προσεδέχεσθε	μηδένα	τῶν	φυγάδων
νομίζω	γε		ὑμῖν						
		συμφέρειν							
			κατάγειν	τούτους					



Β) εἰ καὶ μηδὲν ὑμῖν ἔδοξε τούτων μηδὲ προσεδέχεσθε. Ποια ἀπὸ τις παρακάτω τέσσερις ἀποδώσεις στη νεοελληνικὴ θεωρεῖτε σωστή;

*Κι ἀν ἀκόμη τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀποφασίσατε μῆτε δεχθήκατε πίσω..*

*Κι ἀν ἀκόμη τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶχατε ἀποφασίσει μῆτε εἶχατε δεχθεῖ πίσω ...*

*Κι ἀν ἀκόμη τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔχετε ἀποφασίσει μῆτε ἔχετε δεχθεῖ πίσω ...*

*Κι ἀν ἀκόμη τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἀποφασίζατε μῆτε δεχόσαστε πίσω..*

Με βάση την ἐπιλογή σας δημιουργήστε ἓνα κανόνα για τον τρόπο ἀπόδοσης στην νέα ἐλληνικὴ του ἀορίστου των παραχωρητικῶν και υποθετικῶν προτάσεων.

--

Γ) τούτους γε νομίζω συμφέρειν ὑμῖν κατάγειν.

Να ἀποδώσετε την ταυτότητα των προσώπων των τριῶν ἀντωνυμιῶν και στη συνέχεια να γράψετε τη μετάφραση του ἀποσπάσματος.

τούτους	
ὑμῖν	
(ἐγώ) νομίζω	

Μετάφραση:

--

Δ) Οὐ μὴν ἀλλά

Μελετώντας τη σημασία της φράσης αὐτῆς στο προηγούμενο κείμενο, ἀλλά και στα παραδείγματα που ἀκολουθοῦν, να ἀποδώσετε με ἰσοδύναμες ἐκφράσεις τη συγκεκριμένη φράση και να ἐξηγήσετε τη λειτουργία της στον ἀρχαῖο λόγο.

**Παραδείγματα** (Ἡ μετάφραση των κειμένων που ἀκολουθοῦν εἶναι του Στάθη Παπακωνσταντίνου)

Ἵπερ ὧν πολλὺν ἤδη χρόνον γιγνομένων οὔτε πόλις οὐδεμία τῶν προεστάναι τῶν Ἑλλήνων ἀξιουσῶν ἠγανάκτησεν, οὔτ' ἀνὴρ τῶν πρωτευόντων οὐδεὶς βαρέως



ἤνεγκε, πλὴν ὁ σὸς πατήρ·μόνος γὰρ Ἀγησίλαος ὧν ἡμεῖς ἴσμεν ἐπιθυμῶν ἅπαντα τὸν χρόνον διετέλεσεν τοὺς μὲν Ἑλληνας ἐλευθερῶσαι, πρὸς δὲ τοὺς βαρβάρους πόλεμον ἐξενεγκεῖν. Οὐ μὴν ἀλλὰ κάκεῖνος ἐνὸς πράγματος διήμαρτεν. Ἰσοκράτη «Πρὸς Ἀρχίδαμον», 11

[Για ὅσα, λοιπόν, ἀν καὶ γίνονταν ἤδη γιὰ χρόνια πολλά, οὔτε κάποια πόλη ἀπὸ ἐκείνες που εἶχαν τὴν ἀξίωση νὰ εἶναι επικεφαλῆς τῶν Ἑλλήνων, οὔτε κάποιος ἄντρας ἀπὸ αὐτοὺς που υπερέχουν αἰσθητὰ ἀγανάκτησε, παρὰ μόνον ὁ δικό σου πατέρας. Ἐξ ὅσων εμεῖς γνωρίζουμε ὁ Ἀγησίλαος μόνον πέρασε τὴ ζωὴ του με τὸν καημὸ νὰ ἀπελευθερώσει τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ ξεσηκώσει πόλεμον ἐνάντια στους βαρβάρους. Ὡστόσο ὁμως κι ἐκεῖνος σε ἓνα πράγμα ἔπεσε ἔξω]

Περὶ μὲν οὖν τῆς κτήσεως ἔνεστι μὲν ἴσως πλείω τούτων εἰπεῖν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ταῦθ' ἱκανῶς εἰρησθαι νομίζω Ἰσοκράτη «Ἀρχίδαμος», 33,4-6

[Γιὰ τὴν μὲν ἀπόκτηση, λοιπόν, ἴσως νὰ υπήρχε ἡ δυνατότητα νὰ εἰπωθοῦν περισσότερα, ὡστόσο ὁμως νομίζω ὅτι καὶ ὅσα εἰπώθηκαν ἀρκετὰ εἶναι].

Διὸ καὶ τὸν γράψαντα περὶ τῆς Ἑλένης ἐπαινῶ μάλιστα τῶν εὖ λέγειν τι βουλευθέντων, ὅτι περὶ τοιαύτης ἐμνήσθη γυναικὸς ἣ καὶ τῷ γένει καὶ τῷ κάλλει καὶ τῇ δόξῃ πολὺ διήνεγκεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦτον μικρὸν τι παρέλαθεν· φησὶ μὲν γὰρ ἐγκώμιον γεγραφέναι περὶ αὐτῆς, τυγχάνει δ' ἀπολογίαν εἰρηκῶς ὑπὲρ τῶν ἐκεῖνη πεπραγμένων. Ἰσοκράτη «Ἑλένης ἐγκώμιον», 14,1-7

[Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ καὶ ἐπαινῶ κυρίως ἀπὸ αὐτοὺς που θέλησαν νὰ ἐγκωμιάσουν κάτι ἐκεῖνον που ἔγραψε γιὰ τὴν Ἑλένη, γιὰτὶ ἔκανε μνεῖα γιὰ μιὰ τέτοια γυναῖκα που καὶ στὴν καταγωγὴ καὶ στὴν ὁμορφιά καὶ στὴ φήμη πολὺ ἀνώτερη ἦταν. Ὡστόσο ὁμως καὶ αὐτοῦ, τοῦ ξέφυγε κάτι μικρό. Ἐνῶ, δηλαδὴ, ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει γράψει ἓνα ἐγκώμιον γι' αὐτή, οὐσιαστικὰ ὁμως ἀναλώνεται σε μιὰ ἀπολογία γιὰ ὅσα ἐκεῖνη ἔκανε]

### **Το παρακάτω ἀπόσπασμα νὰ το μεταφράσετε**

Ἔστι μὲν οὖν χαλεπὸν, ὃ ἄνδρες, πρὸς παρασκευὰς λόγων καὶ μάρτυρας οὐ τάληθῆ μαρτυροῦντας εἰς ἀγῶνα καθίστασθαι περὶ τηλικούτων, παντάπασιν ἀπείρως ἔχοντα



δικαστηρίων· οὐ μὴν ἀλλὰ πολλὰς ἐλπίδας ἔχω καὶ παρ' ὑμῶν τεύξεσθαι τῶν δικαίων  
Ισαίος, «De Cironē».5

{ΓΟΡ.} Εἰσὶ μὲν, ὦ Σώκρατες, ἔναι τῶν ἀποκρίσεων ἀναγκαῖαι διὰ μακρῶν τοὺς λόγους ποιεῖσθαι· οὐ μὴν ἀλλὰ πειράσομαί γε ὡς διὰ βραχυτάτων. καὶ γὰρ αὖ καὶ τοῦτο ἔν ἐστιν ὧν φημι, μηδένα ἂν ἐν βραχυτέροις ἐμοῦ τὰ αὐτὰ εἰπεῖν. Πλάτωνα «Γοργίας», 449

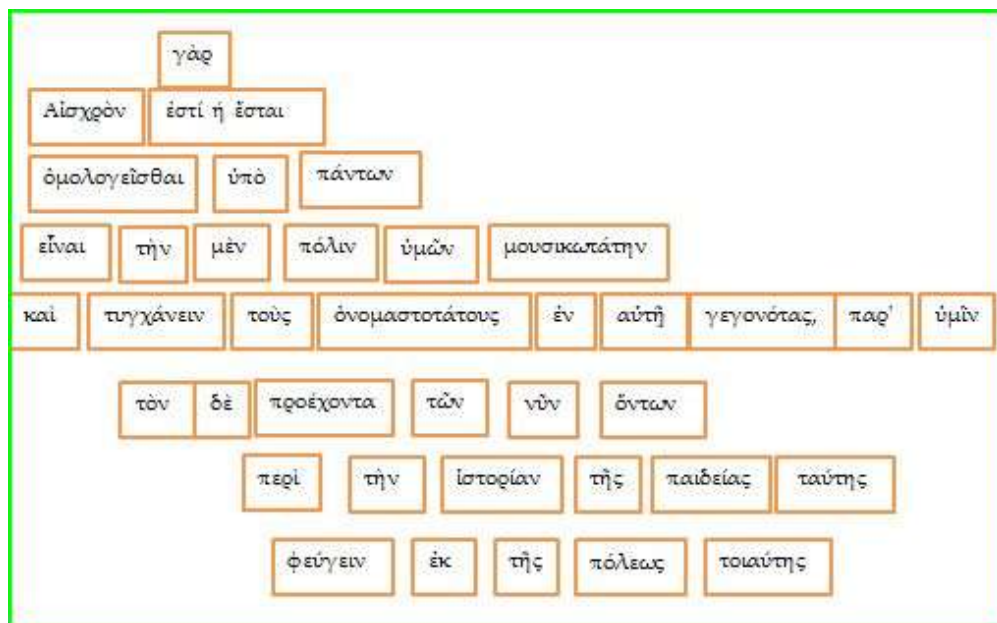
Σωκράτη, κάποιες ἀπαντήσεις εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι ἐκτενεῖς. Ωστόσο ὁμως, θὰ προσπαθῆσω νὰ ἀπαντήσω με τὴ μέγιστη δυνατὴ συντομία. Ἄλλωστε εἶναι κι αὐτὸ ἓνα ἀπὸ τὰ σημεῖα στα ὁποῖα ἰσχυρίζομαι ὅτι υπερέχω, ὅτι δηλαδὴ κανεὶς δὲν θὰ μποροῦσε νὰ πει τὰ ἴδια νοήματα με συντομότερο λόγο ἀπὸ μένα.

Ε) Ὁ Ἰσοκράτης, γιὰ νὰ ἐνισχύσει τὴν ἐπιχειρηματολογία του, ἐπισημαίνει ὅτι ἡ ἱκανοποίησις του τοῦ αιτήματός του θὰ ἀποβῆι πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀποδεκτῶν τῆς ἐπιστολῆς. Αὐτὸ τὸ συμφέρον θὰ τὸ ἀποσαφηνίσει στὴν ἐπόμενη μακροσκελῆ περίοδο. Λαμβάνοντας ὑπόψη τὴν πρώτη λέξις τῆς ἐπόμενης περιόδου νὰ χαρακτηρίσετε τὸ συμφέρον ὡς ἠθικὸ ἢ υλικὸ καὶ τὸ ἐπιχείρημα ὡς λογικὸ ἢ συναισθηματικὸ, αἰτιολογώντας τὴν ἀποψή σας.

### ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3<sup>ο</sup> [2<sup>η</sup> ενότητα του κειμένου- μακροπερίοδο τμήμα]

Αἰσχροὺν γὰρ τὴν μὲν πόλιν ὑμῶν ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖσθαι μουσικωτάτην εἶναι καὶ τοὺς ὀνομαστοτάτους ἐν αὐτῇ παρ' ὑμῖν τυγχάνειν γεγονότας, τὸν δὲ προέχοντα τῶν νῦν ὄντων περὶ τὴν ἱστορίαν τῆς παιδείας ταύτης φεύγειν ἐκ τῆς τοιαύτης πόλεως,

Α) Επειδὴ ἡ περίοδος εἶναι πολὺ μεγάλη, καταμήθηκε σε δυο τμήματα. Να μεταφράσετε το πρώτο απόσπασμα σύμφωνα με τὴν παρακάτω διάταξη. Να προσέξετε για τὴ σωστὴ μετάφραση ὅτι οἱ τύποι «γεγονότας» καὶ «ὄντων» δεν ἔχουν κατηγορούμενα.



Β) ὑπὸ πάντων ὁμολογεῖσθαι. Να γράψετε τὸ εἶδος τῆς σύνταξης (ενεργητικὴ – παθητικὴ) καὶ να τὴ μετατρέψετε στὴν ἀντίθετὴ τῆς, δηλώνοντας σε τι δίνεται βαρύτητα κάθε φορά.

Απάντηση:

Γ) μουσικωτάτην / ὀνομαστοτάτους. Γιατί δεν γράφονται; μουσικοτάτην / ὀνομαστοτάτους;





Δ) και τούς μὲν ἄλλους Ἕλληνας τούς διαφέροντας περί τι τῶν καλῶν ἐπιτηδευμάτων, κἂν μηδὲν προσήκωσιν, ποιῆσθαι πολίτας, ὑμᾶς δὲ τούς εὐδοκιμοῦντάς τε παρὰ τοῖς ἄλλοις καὶ μετασχόντας τῆς αὐτῆς φύσεως περιορᾶν παρ' ἑτέροις μετοικοῦντας.

Να μεταφράσετε το δεύτερο απόσπασμα σύμφωνα με την παρακάτω διάταξη. Να προσέξετε τη σύνταξη του ρήματος περιορᾶ + τινά+ κατηγ. μετοχή. Η σωστή του απόδοση είναι «κάνω ότι δεν βλέπω (σφυρίζω αδιάφορα) και κάποιος (ρήμα), επιτρέπω με την αδιαφορία μου κάποιος να (ρήμα , ανέχομαι κάποιος να (ρήμα)



Ε) Να εντοπίσετε στην παράγραφο 4 τις λέξεις με τις οποίες δηλώνεται σύγκριση ή διαφορά και το σχήμα της αντίθεσης.

**Αναμένεται:** μουσικωτάτην, ὀνομαστοτάτους, προέχοντα, διαφέροντα, εὐδοκιμοῦντάς .

ΣΤ) Να κωδικοποιήσετε το επιχείρημα (προκείμενες- συμπεράσμα) του μακροπεριόδου τμήματος και να εκτιμήσετε την αποδεικτική ισχύ, εφαρμόζοντας γνώσεις από το μάθημα Έκθεση – Έκφραση



## ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 4<sup>ο</sup> [Προεκτάσεις]

### Ομάδα 1<sup>η</sup>

A) Στην πύλη για την ελληνική γλώσσα, φιλοξενούνται δυο μεταφράσεις του κειμένου που κι εσείς μεταφράσατε. Προηγείται ένα εισαγωγικό σημείωμα.

Να ελέγξετε την εγκυρότητα και την επάρκεια του εισαγωγικού σημειώματος και στη συνέχεια να ελέγξετε τις δυο μεταφράσεις και να ανακαλύψετε ένα τουλάχιστον κραυγαλέο λάθος σε κάθε μια από αυτές.

Εισαγωγικό σημείωμα

**Έπαινος της διαλλακτικής στάσης των αρχόντων απέναντι στους εξόριστους – Έκκληση για σεβασμό της μουσικής παράδοσης της πόλης**

Με την επιστολή αυτή ο Ισοκράτης υποβάλλει παράκληση στους άρχοντες της Μυτιλήνης, ώστε να γίνει δεκτός στην πατρίδα του ο εξόριστος μουσικοδιδάσκαλος Αγήνορας. Αφού αναφέρθηκε στις παρακλήσεις των μαθητών του Αγήνορα, εξαιτίας των οποίων αποφάσισε να συγγράψει την επιστολή, συνεχίζει:

1η μετάφραση

Νομίζω ότι έχετε λάβει ορθές αποφάσεις, αφού έχετε συμφιλιωθεί με τους συμπολίτες σας και έχετε προσπαθήσει αφενός να περιορίσετε τον αριθμό των εξορίστων και αφετέρου να αυξήσετε τον αριθμό όσων συμμετέχουν στα δημόσια πράγματα, και αφού έχετε μιμηθεί την πόλη μας στον χειρισμό της εμφύλιας διαμάχης. Κυρίως όμως θα σας επαινούσε κανείς, επειδή αποδώσατε την περιουσία σε όσους επιστρέφουν από την εξορία: γιατί έγινε με κάθε επιθυμητή σαφήνεια φανερό σε όλους ότι δεν τους εκδιώξατε, επειδή επιθυμήσατε τις ξένες περιουσίες αλλά επειδή νοιαστήκατε για την πόλη. Αλλά, βέβαια, ακόμη και αν δεν είχατε λάβει καμιά τέτοια απόφαση ούτε είχατε δεχθεί πίσω στην πόλη κανέναν από τους εξορίστους, η επάνοδος αυτών από την εξορία νομίζω πως είναι προς το συμφέρον σας. Γιατί είναι ντροπή, η πόλη σας που όλοι συμφωνούν ότι έχει μεγάλη παράδοση στις τέχνες και σε αυτήν συμβαίνει να έχουν γεννηθεί οι διαπρεπέστεροι καλλιτέχνες, από αυτή την πόλη να είναι τώρα εξόριστος ο επιφανέστερος από τους σημερινούς



κατόχους της καλλιέργειας αυτής, και οι υπόλοιποι Έλληνες, όσους διακρίνονται σε κάτι καλό, ακόμη και αν δεν έχουν κάποια συγγένεια μαζί τους, να τους παραχωρούν πολιτικά δικαιώματα, εσείς, για όσους προοδεύουν μεταξύ των άλλων Ελλήνων, παρότι έχετε κοινή καταγωγή με αυτούς, να δείχνετε αδιαφορία, αν αυτοί μετοικούν σε άλλες πόλεις (Α. Τυφλόπουλος)

1η μετάφραση

Νομίζω δε ότι σεις έχετε σκεφθή καλώς, και διότι είσθε διαλλακτικοί προς τους συμπολίτας σας και διότι προσπαθείτε τους μεν εξορίστους να κάμετε ολιγοτέρους, τους δε συμπολίτας πολλούς και διότι μιμείσθε την πόλιν μας όσον αφορά τας στάσεις. Προ πάντων δε ήθελε τις σας επαινέσει, διότι εις τους επανερχομένους εις την πατρίδα αποδίδετε την περιουσίαν των· διότι δεικνύετε και κάμνετε φανερόν εις όλους, ότι τους εδιώξατε από αυτήν, όχι διότι επεθυμήσατε τα ξένα κτήματα, αλλά διότι εφοβήθητε διά την πόλιν.

Αλλ' όμως, και αν δεν είχατε λάβει ουδεμίαν τοιαύτην απόφασιν και δεν εδέχεσθε κανένα εκ των φυγάδων, σας συμφέρει, τούτους τουλάχιστον να επαναφέρετε. Διότι είναι εντροπή η μεν πόλις να ομολογήται από όλους ότι είναι μουσικωτάτη και ότι εις αυτήν έχουν γεννηθή πλησίον σας οι ονομαστότατοι μουσικοί, ο δε υπερέχων από τους ζώντας νυν ως προς την γνώσιν της επιστήμης ταύτης (της μουσικής) να είναι εξόριστος εκ της τοιαύτης πόλεως, και τους μεν άλλους Έλληνας, οι οποίοι εξέχουν εις κάποιο ωραίον επάγγελμα, έστω και αν δεν έχουν καμμίαν σχέσιν προς σας, να τους κάμνετε πολίτας, εκείνους δε που εκτιμώνται πολύ από τους άλλους Έλληνας και οι οποίοι μετέχουν της αυτής με σας καταγωγής, να ανέχεσθε να κατοικούν ως ξένοι πλησίον άλλων (Κ. Θ Αράπογλου)

**Εκτίμηση εισαγωγικού σημειώματος**

**Λάθος στη μετάφραση Τυφλόπουλου**



## Λάθος στη μετάφραση Αράπογλου

Β) Είδαμε τη λειτουργία της μεταβατικής φράσης «Οὐ μὴν ἀλλά». Να μελετήσετε τα παρακάτω παραδείγματα και να ενημερώσετε με ένα σύντομο αρχείο παρουσίασης τους συμμαθητές σας για τη λειτουργία της φράσης «ἄλλως τε».

Παραδείγματα μεταφρασμένα

(ὔδωρ γὰρ γενόμενον τῆς νυκτὸς πολὺ ἐκώλυσεν αὐτοὺς πάντας εἰσελθεῖν·ὁ γὰρ Ἄσωπος ποταμὸς μέγας ἐρρῦη καὶ διαβῆναι οὐ ράδιον ἦν, ἄλλως τε καὶ νυκτός),  
*Θουκυδίδης, Ιστορία, 2,5*

Το πολύ νερό της βροχής που έπεσε μέσα στη νύχτα τους εμπόδισε να μπουν όλοι (στην Πλάταια). Γιατί η στάθμη του Ασωπού ποταμού ανέβηκε και φούσκωσε επικίνδυνα. ώστε να ξεχειλίσει και να μην είναι εύκολο πια να τον διαβεί κανείς. Εξάλλου (άλλωστε) ήταν και νύχτα.

ὕμεῖς δέ, ὧ ἄνδρες δικασταί, ἐνθυμεῖσθε πρὸς ὑμᾶς αὐτούς, εἴ τινας πρόποτ' ἴστε ἢ ἠκούσατε οἶνον Ἀθήναζε ἐκ τοῦ Πόντου κατ' ἐμπορίαν εἰσαγαγόντας, ἄλλως τε καὶ Κῶον.

*Δημοσθένης, contra Lacritum, 35*

Εσεῖς, ὁμῶς κύριοι δικαστές, σκεφθεῖτε ἀπὸ μόνοι σας, ἀν γνωρίζετε ὡς τώρα ἢ ἔχετε πληροφορηθεῖ ὅτι κάποιοι ἔχουν κάνει εἰσαγωγή γιὰ ἐμπόριο ἀπὸ τὸν Πόντο στὴν Ἀθήνα κρασιοῦ καὶ μάλιστα κρασί τῆς Κῶ.

Παραδείγματα, γιὰ νὰ τὰ μεταφράσετε

Ἰσοκράτης

α) Νομίζω μεγάλα κερδαίνειν εἰ κατὰ πλοῦν μὴ κινδυνεῦοι τὰ χρήματα, ἄλλως τε καὶ Λακεδαιμονίων ἀρχόντων κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον τῆς θαλάττης.



β) Ακούσας δὲ Σάτυρος ἀμφοτέρων ἡμῶν δικάζειν μὲν οὐκ ἤξιου περὶ τῶν ἐνθάδε

γενομένων συμβολαίων, ἄλλως τε καὶ μὴ παρόντος τούτου μηδὲ μέλλοντος ποιήσῃν ἃ ἐκεῖνος δικάσειεν·

γ) οἶδ' ὅ τι δεῖ διὰ μακροτέρων ἐπαινεῖν, ἄλλως τε καὶ συντόμως ἔχοντα δηλῶσαι περὶ

αὐτῆς.

Δημοσθένης

α) οὐδὲν γὰρ χεῖρους ἔσεσθε παρά δειγμά τι ἀκηκοότες, ἄλλως τε καὶ ᾧ πόλις εὐνομουμένη χρῆται.

β) ἐμοὶ δὲ τὸ προσταχθὲν ὑπὸ τοῦ πατρός, ἄλλως τε καὶ δίκαιον ὄν, τοῦτ' εἶναι ποιητέον.

Γ) Στο κείμενο υπάρχουν πέντε (5) επιθετικές μετοχές. Να διευκολύνεις τους συμμαθητές σου μετατρέποντάς τες σε ισοδύναμη δευτερεύουσα πρόταση, αξιοποιώντας τα 2 παραδείγματα:

Παράδειγμα 1<sup>ο</sup> τοῖς δυστυχοῦσιν οὐκ ἠγανάκει

οὐκ ἠγανάκει τούτοις οἱ ἐδυστύχουν

Παράδειγμα 1<sup>ο</sup> ἐκόλασεν ἰσχυρῶς τὸν λέξαντα ταῦτα

ἐκόλασεν ἰσχυρῶς ἐκεῖνον (τοῦτον) ὅς ταῦτα ἔλεξεν

**Επιθετική μετοχή**

**Ισοδύναμη δευτερεύουσα πρόταση**




Δ) Ο Ισοκράτης, στέλνει μεν την επιστολή ως ιδιώτης, ωστόσο στο κείμενό μας δεν παραλείπει να προβάλει την πόλη του. Να εντοπίσετε το σχετικό απόσπασμα και να συνδέσετε τη στάση αυτή με τη γενικότερη φιλοσοφία ζωής του ρήτορα.

### Ομάδα 2<sup>η</sup> ( Σύνδεση με Φιλοσοφικά κείμενα)

1. Στο σχολικό σας εγχειρίδιό «Φιλοσοφικός λόγος», σελίδα 40, διαβάζουμε .

Σημαντικότερη πηγή πληροφοριών για τη ζωή του Πλάτωνα είναι ένα κείμενο του ίδιου, η 7η Έπιστολή του, ένα γράμμα προς τους Συρακούσιους φίλους του, το οποίο αποτελεί ένα είδος αυτοβιογραφίας.

Επίσης, στη σελίδα 43, διαβάζουμε.

**Πρόλογος.** Ο Ιπποκράτης και η σφοδρή του επιθυμία να γίνει μαθητής του Πρωταγόρα. Ο Σωκράτης διηγείται κατ' αρχήν στον ανώνυμο φίλο του πώς βρέθηκε στο σπίτι του Καλλία, όπου φιλοξενείται ο διάσημος σοφιστής Πρωταγόρας. Ο Ιπποκράτης, ένας νεαρός φίλος του Σωκράτη γεμάτος πάθος για τη μόρφωση και θαυμασμό για τους μεγάλους διανοητές, έτρεξε τα χαράματα στο σπίτι του Σωκράτη για να τον ειδοποιήσει πως ο Πρωταγόρας έφτασε στην Αθήνα. Ο Ιπποκράτης θέλει να γίνει μαθητής του Πρωταγόρα και παρακαλεί τον Σωκράτη να τον βοηθήσει να παρουσιαστεί στον μεγάλο σοφιστή. Ο Σωκράτης αρχίζει να ρωτά τον νεαρό γιατί θέλει να μα-

Επίσης, στη σελίδα 97, διαβάζουμε.

### 8. Η αγωγή των φυλάκων

Το ενδιαφέρον του νομοθέτη επικεντρώνεται στην ορθή αγωγή των φυλάκων, που έχουν επιλεγεί με κριτήρια την καλή σωματική τους διάπλαση και την οξύνοια. Στο πρώτο στάδιο επιδιώκεται η εξισορρόπηση γυμναστικής και μουσικής αγωγής. Γυμναστική σημαίνει: φροντίδα για την ευεξία του σώματος, απλές ασκήσεις, υγιεινός τρόπος διαβίωσης. Μουσική είναι η ενασχόληση με τις καλές τέχνες: μουσική, χορός, τραγούδι, ανάγνωση, καλλιέργεια της εικαστικής ευαισθησίας. Ο νομοθέτης



Να συσχετίσετε τα παραπάνω στοιχεία με πληροφορίες που αντλήσατε από το κείμενο που επεξεργαστήκαμε, ετοιμάζοντας μια σχετική προφορική εισήγηση για την ενημέρωση των συμμαθητών σας, που δεν θα υπερβαίνει σε διάρκεια τα 3 λεπτά.

2. Λαμβάνοντας υπόψη και τη μεγάλη αγάπη και τον σεβασμό που έτρεφε ο Πλάτωνας για τον δάσκαλό του και συναρτώντας τη με την αγάπη των εγγονών του Ισοκράτη για τον Αγήνορα, να απαντήσετε, εάν αυτή η αγάπη και ο σεβασμός συντρέχουν νομοτελειακά ή κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις. Να ετοιμάσετε μια σχετική προφορική εισήγηση που δεν θα υπερβαίνει σε διάρκεια τα 2 λεπτά.

3. Η πόλη της Μυτιλήνης δεν χαρακτηρίζεται τυχαία από τον Ισοκράτη ως «**μουσικωτάτη**». Μεγάλες προσωπικότητες που σχετίζονται με τη συγκεκριμένη τέχνη έλκουν την καταγωγή τους από το νησί της Λέσβου. Αντλώντας στοιχεία από το διαδίκτυο, να ενημερώσετε τους συμμαθητές σας παρουσιάζοντας ένα σύντομο πορτραίτο (κατασκευάζοντας μια [πολυτροπική παρουσίαση](#), με μια διαφάνεια για τον καθένα) των: Αγήνορα, [Τέρπανδρου](#), [Αρίωνα](#), [Σαπφούς](#), [Αλκαίου](#).

4. Αντλώντας στοιχεία από το διαδίκτυο να δημιουργήσετε μια σύντομη αλλά κατατοπιστική [πολυτροπική](#) παρουσίαση (power point) η οποία θα κινείται στους παρακάτω τέσσερις θεματικούς άξονες για τη σχετική ενημέρωση των συμμαθητών σας:

- [η αρχαία μουσική.](#)
- [τα σπουδαιότερα μουσικά όργανα των αρχαίων.](#)
- [η θέση της μουσικής στην αρχαία εκπαίδευση.](#)
- [τα σημερινά μουσικά σχολεία](#)

Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ελεύθερα και άλλους συνδέσμους. Οι παραπάνω σύνδεσμοι είναι απλά ενδεικτικοί.

### **Ομάδα 3<sup>η</sup> ( Σύνδεση με Έκθεση- Έκφραση)**

1. Ποια πιστεύετε ότι είναι η αξία της συγκεκριμένης επιστολής; Είναι πράγματι τόσο αξιόλογη από άποψη περιεχομένου, ώστε να δικαιολογείται η διάσωσή της και



κατ' επέκταση η μελέτη της; Να απαντήσετε συγγράφοντας ένα μικρό κείμενο επιχειρηματολογίας.

2. Ενημερώστε τους συμμαθητές σας με μια προφορική για τις συνθήκες συγγραφής και το περιεχόμενο της περίφημης [επιστολής του Νικία](#), κατά τη διάρκεια της Σικελικής εκστρατείας, τον ρόλο της επιστολής για την εξέλιξη της πλοκής στην τραγωδία του Ευριπίδη [«Ιφιγένεια εν Ταύροις»](#). Και για την αποκάλυψη της προδοσίας του [Παυσανία](#).

3. Σύμφωνα με αρκετούς μελετητές η ανάπτυξη της επιστολογραφίας τοποθετείται στην αρχαία Αίγυπτο, επειδή "είχε σύστημα συγκεντρωτικό, που χρειαζόταν μια έμπειρη δημοσιοϋπαλληλική τάξη με γραφείς, με ιδιαίτερο κύρος". Η ανάπτυξή της δηλαδή σχετίζεται με συγκεκριμένες οικονομικοκοινωνικές συνθήκες. Μελετώντας το (σκαναρισμένο) λήμμα «επιστολική φιλολογία» ή «επιστολογραφία» από την εγκυκλοπαίδεια «Νέα δομή», εκδόσεις «Δομή» 1996, τόμος 12 σελίδα 112 να ενημερώσεις με μια σύντομη περίληψη τους συμμαθητές σου σχετικά με το περιεχόμενό του.

4. Αντλώντας στοιχεία από το διαδίκτυο, να ενημερώσεις τους συμμαθητές σου σχετικά με το περιεχόμενο των όρων «ανοιχτή» επιστολή, «συστημένη» επιστολή, «συστατική» επιστολή, «εγγυητική» επιστολή, «ενημερωτική» επιστολή, «επιστολή» παραίτησης, επιστολή «διαμαρτυρίας», «επιστολική» ψήφος. Η απάντηση να μην υπερβαίνει τις δυο σειρές για κάθε περίπτωση και να ακολουθεί το λεξικογραφικό τυπικό.

5. Το σημερινό email, μπορεί να χαρακτηριστεί ή όχι ως εξελικτικό στάδιο της επιστολογραφίας; Να απαντήσετε με ένα σύντομο κείμενο επιχειρηματολογίας που δεν θα υπερβαίνει τις 120 λέξεις.

#### **Ομάδα 4<sup>η</sup> ( Σύνδεση με το παρόν.)**

1. Είναι γνωστό ότι ακόμη και σήμερα πολλοί Έλληνες καταφεύγουν σε κάποιο πολιτικό ή σε άλλα πρόσωπα, προκειμένου να διαμεσολαβήσουν για την προώθηση των αιτημάτων της μέσα από την άσκηση της επιρροής ή της εξουσίας τους. Σε ποιες





περιπτώσεις οι άνθρωποι επιδιώκουν τη διαμεσολαβητική παρέμβαση τρίτων προσώπων; Η διαμεσολάβηση του Ισοκράτη, θα μπορούσε να παραλληλιστεί με τους σημερινούς όρους «μέσον», «λάδωμα» ή ρουσφέτι; Θα μπορούσε να εκληφθεί ως απόπειρα «ωμής παρέμβασης» στα εσωτερικά ενός άλλου κράτους; Να ενημερώσετε τους συμμαθητές σας ετοιμάζοντας μια προφορική εισήγηση που δεν θα ξεπερνά σε διάρκεια τα 3 λεπτά;

2. Αφού μελετήσετε το παρακάτω απόσπασμα από τη [Wikipedia](#):

### **Άρνηση της γαλλικής υπηκοότητας λόγω φορολογίας**

Το 2012, ο Ντεπαρντιέ κατέφυγε στο [Βέλγιο](#), μετά από μέτρα που πήρε η κυβέρνηση του [Φρανσουά Ολλάντ](#) για την υψηλή [φορολόγηση](#) των πλουσίων.<sup>[6]</sup> Ο πρωθυπουργός της Γαλλίας [Ζαν-Μαρκ Αιρώ](#) χαρακτήρισε την ενέργειά του αυτή αξιοθρήνητη και ο ηθοποιός, αντιδρώντας, απαρνήθηκε τη γαλλική [υπηκοότητα](#),<sup>[7]</sup> με τις ηθοποιούς Κατρίν Ντενέβ και [Μπριζίτ Μπαρντό](#) να στηρίζουν την απόφασή του (η πρώτη έστειλε ανοιχτή επιστολή προς τους επικριτές του), ενώ ο πρόεδρος της [Ρωσίας](#), [Βλαντιμίρ Πούτιν](#), δήλωσε ότι, δεν θα έφερε αντίρρηση εάν ο Ντεπαρντιέ ζητούσε ρωσικό διαβατήριο.<sup>[6]</sup> Ο εκπρόσωπός του, όμως, δήλωσε άγνοια για τη δήλωση αυτή, καθώς και για τις προθέσεις του, ενώ ο πρόεδρος της [Τσετσενίας](#) γνωστοποίησε πως, θα υποδεχόταν με χαρά το Γάλλο ηθοποιό.<sup>[7]</sup> Εκτός από τη βελγική και τη ρωσική υπηκοότητα, αρκετά πιθανό φαινόταν για τον ηθοποιό να γίνει πολίτης του [Μαυροβουνίου](#).<sup>[8]</sup> Τελικά, στις 3 Ιανουαρίου του 2013, ο Πούτιν υπέγραψε διάταγμα, το οποίο παρέιχε στον Ντεπαρντιέ τη ρωσική υπηκοότητα.<sup>[9]</sup>

και το [άρθρο](#) που δημοσιεύθηκε στον τύπο και αναφέρεται σε ζητήματα ιθαγένειας, να συσχετίσετε το περιεχόμενό τους με ζητήματα που τίγονται στο κείμενο του Ισοκράτη και να προχωρήσετε σε συμπεράσματα σχετικά με τα κίνητρα που υπαγορεύουν τις αντίστοιχες συμπεριφορές. Να ενημερώσετε τους συμμαθητές σας ετοιμάζοντας μια προφορική εισήγηση που δεν θα ξεπερνά σε διάρκεια τα 3 λεπτά;



3. Στο κείμενο του Ισοκράτη αναφέρονται οι όροι: *επιτήδευμα, ευδοκίμηση, συμπολίτευση, αντιπολίτευση*. Να προσδιορίσετε τη σημερινή σημασία των όρων αυτών με τη βοήθεια των [λεξικών της πύλης για την ελληνική γλώσσα](#) και να τη συγκρίνετε με τη σημασία που έχουν οι λέξεις στο αρχαίο κείμενο. Να ενημερώσετε τους συμμαθητές σας ετοιμάζοντας ένα ενδεικτικό ενημερωτικό – συγκριτικό πίνακα.

4. Η εξορία, ήταν μια συνηθισμένη ποινή στην αρχαιότητα, θεσμοθετημένη ακόμη και από δημοκρατικά καθεστάτα ([οστρακισμός](#)), αλλά πολύ βαριά. Στον αιώνα που πέρασε πολλά ελληνικά νησιά (Γυάρος, Μακρόνησος, Ικαρία) συνέδεσαν το όνομά τους με εκτοπισμούς [και εξορίες](#), γεγονός που αποδεικνύει ότι η πρακτική αυτή δεν έχει εκλείψει. Είναι όμως σήμερα η εξορία τόσο βαριά (ή μήπως δεν είναι καν ποινή;), όπως ήταν στην αρχαιότητα; Να συζητήσετε το θέμα στην ομάδα σας και να ενημερώσετε τους συμμαθητές σας ετοιμάζοντας μια προφορική εισήγηση που δεν θα ξεπερνά σε διάρκεια τα 4 λεπτά;

#### Για όλες τις ομάδες

Ένας από τους άρχοντες συμφωνεί και ένας διαφωνεί με την ικανοποίηση του αιτήματος του Ισοκράτη: Βοηθήστε του να συντάξουν το υποστηρικτικό επιχειρήμα.

Προτείνω ανεπιφύλακτα την ικανοποίηση του αιτήματος του Ισοκράτη, γιατί ..	Τάσσομαι υπέρ της απόρριψης του αιτήματος του Ισοκράτη, γιατί ..
--	--

Β. Μετά τα όσα μάθατε, κατά τη διάρκεια του σεναρίου, εξακολουθείτε να θεωρείτε τον αρχαίο κόσμο τόσο «αρχαίο» (ξένο, μακρινό), σε σχέση με το δικό μας;

#### Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το σενάριο αυτό θα μπορούσε να υλοποιηθεί σε πολύ συντομότερο χρόνο με την πρόβλεψη δυο ολομελειών. Πιο συγκεκριμένα, οι δραστηριότητες του δεύτερου και του τρίτου φύλλου μπορούν να ισοκατανεμηθούν στις τέσσερις ομάδες και να μην ασχοληθούν όλοι με όλα. Έτσι η διάχυση θα γινόταν με τη σύγκληση ακόμη μιας ολομέλειας. Αυτό ενδεχομένως θα κούραζε και λιγότερο τους μαθητές. Επίσης θα



μπορούσε να πλαισιωθεί το σενάριο με αναφορά στις παραχωρητικές προτάσεις (υπάρχουν δυο στο κείμενο), ώστε να είναι πιο κοντά στις ακολουθούμενες πρακτικές. Η δραστηριότητα με το λεξιλόγιο, επειδή μάλλον θα αποβεί χρονοβόρα, θα μπορούσε να λάβει μια άλλη μορφή, ώστε να είναι πιο εύκολη για τους μαθητές.

## Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η γνώριμη απροθυμία των μαθητών της Γ΄ Λυκείου και η γενικότερη καχυποψία τους για δραστηριότητες που απαιτούν συμμετοχή και προσπάθεια ίσως αποτελέσουν το σοβαρότερο εμπόδιο για την υλοποίηση του σεναρίου και υπονομεύουν συνολικά την προσπάθεια. Για τον λόγο αυτό απαιτείται ο καλός σχεδιασμός και η διαρκής εγρήγορση του διδάσκοντα, ώστε να ελαχιστοποιηθεί ο παραπάνω κίνδυνος. Βέβαια, η ενασχόλησή τους για 8 διδακτικές ώρες με το ίδιο αντικείμενο να κουράσει τους μαθητές και να ατονήσει πρόωρα το ενδιαφέρον τους. Επειδή το σενάριο πραγματεύεται ποικιλία θεμάτων, απαιτούνται λεπτοί χειρισμοί και ευελιξία, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος του εκτροχιασμού, μέσα από την ανάδειξη ως μειζόνων ζητημάτων ή σσωνος ή δευτερευούσης σημασίας.

Το σενάριο έχει ξεκάθαρα συνταχθεί στη λογική μιας διαφορετικής οπτικής στην προσέγγιση του αρχαίου ελληνικού κειμένου ως αδίδακτου. Οι μαθητές φάνηκε ότι το αντιλήφθηκαν και το εκτίμησαν ιδιαίτερα. Η ενεργοποίηση τους, η προθυμία τους (μόνο 3 μαθητές δεν ήταν πρόθυμοι), η ικανοποιητική ανταπόκριση τους στις δραστηριότητες αλλά και το ομαδοσυνεργατικό μοντέλο, συγκαταλέγονται στις θετικές διαπιστώσεις της εφαρμογής του σεναρίου.

Παρατηρήσεις σχετικά με ζητήματα υποδομής: παρότι η χρήση των εργαστηρίων πληροφορικής δεν είναι αυτονόητη, λόγω της ανάγκης χρησιμοποίησής τους από πολλούς συναδέλφους, το μάθημα των αρχαίων ελληνικών της Γ΄ τάξης της θεωρητικής κατεύθυνσης που διεξάγεται τις πρώτες ώρες, δεν συνέπεσε με τις ώρες της πληροφορικής ή άλλων μαθημάτων που εμπλέκουν τις ΤΠΕ ως εργαλειακή πρακτική. Αυτό από λειτουργική άποψη διευκόλυνε τον προγραμματισμό και τη



διεξαγωγή του σεναρίου, χωρίς να δημιουργήσει προβλήματα στην ομαλότητα του ωρολογίου προγράμματος.

Γενικές παρατηρήσεις (ως προς το χρόνο): το 45λεπτο που διαρκεί η διδακτική ώρα δε διευκολύνει ιδιαίτερα την εφαρμογή του σεναρίου. Έγινε προσπάθεια να αξιοποιηθούν και τα διαλείμματα με τη συναίνεση των μαθητών, κάτι που δημιούργησε όμως άγχος και πίεση. Οι προτεινόμενες 5 ώρες για την εφαρμογή του σεναρίου (ενώ η ιδανική του εφαρμογή εκτείνονταν σε 8 ώρες) λειτούργησαν ιδιαίτερα πιεστικά και οδήγησαν σε παραλείψεις κάποιων δραστηριοτήτων και σε παραγωγή προφορικού αντί για γραπτού λόγου σε κάποιες άλλες. Η λύση να διαχυθεί ο χρόνος του σεναρίου στο σπίτι δεν επιλέχθηκε, γιατί κάτι τέτοιο προσκρούει στη λογική των πανελληνίων εξετάσεων και των εξωσχολικών προτεραιοτήτων των μαθητών της Γ' τάξης.

Συνολική αποτίμηση: η προσπάθεια σίγουρα άξιζε τον κόπο, αφού υπήρξε η επιθυμητή εμπλοκή των μαθητών και αφού αναδείχθηκε η διαφορετική διδακτική προσέγγιση σε ένα ιδιαίτερο και απαιτητικό γνωστικό αντικείμενο που είναι το αδίδακτο κείμενο της αρχαίας ελληνικής, που υλοποιείται με καθιερωμένη και αυστηρά οριοθετημένη διδακτική πρακτική. Το σενάριο είναι ιδιαίτερα προσεγμένο, με μαθητοκεντρικό προσανατολισμό, με μεγάλο εύρος ασκήσεων που ικανοποιούν χρησιμοθηρικές και μη γνωστικές απαιτήσεις των μαθημάτων.

Εν κατακλείδι είναι μια διδακτική πρόταση, που ευνοεί την προσπάθεια ανανέωσης και εμπλουτισμού του μαθήματος της αρχαίας ελληνικής.



## Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Lesky, A.1981. Ιστορία της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνίας. Θεσσαλονίκη: ΑΦΟΙ Κυριακίδη, 804-817.

Γιάννου, Τ. 2011. (Μάιος). Οι ΤΠΕ στο μάθημα των Αρχαίων Ελληνικών. Στο Επιμορφωτικό Υλικό για την Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών στα ΠΑΚΕ, τεύχος 3. Πάτρα: ΕΑΙΤΥ, 104-128.

Κακριδής, Ι.Θ., 1966. Το μεταφραστικό πρόβλημα. Αθήνα, Η βιβλιοθήκη του φιλολόγου.

Κουτσογιάννης, Δ. υπό δημοσίευση. Ο ρόμβος της γλωσσικής εκπαίδευσης. Στο Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 32ης συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας, Α.Π.Θ. Θεσσαλονίκη, ΙΝΣ.

Κουτσογιάννης, Δ. 2011. Εφηβικές πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού και ταυτότητες. Θεσσαλονίκη, Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, σελ. 50-58.

Μαρωνίτης, Δ. Ν. 2009. Από τη γραπτή στην προφορική σχολική μετάφραση.

<http://www.greek->

[language.gr/greekLang/ancient\\_greek/education/translation/support\\_theory/page\\_000.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/translation/support_theory/page_000.html) (1/10/2012)

ΝΕΑ ΔΟΜΗ, 1996. Επιστολογραφία. Δομή, том. 12, σελ. 112

Πόλκας, Α. & Τουλούμης, Κ. 2012. Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη, και την εφαρμογή σεναρίων και εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων για τη διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και γραμματείας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, 18-22. Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ. <http://www.greeklanguage.gr/node/821> (1/10/2012)



Σαλιανλής, Α. Χ – Μπιτσιάνης, Α. Π 1992. Συντακτικό της Αρχαίας ελληνικής. Θεσσαλονίκη: ΒΑΝΙΑΣ.

Τσάφος, Β. 2004. Η διδακτική της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και Γλώσσας. Για μια εναλλακτική μαθητεία στον αρχαίο κόσμο. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Τσέλικας, Σ. 2006. Αρχαία ελληνική θεματογραφία και μετάφραση. Πύλη του ΚΕΓ:

[http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient\\_greek/education/translation/support\\_theme/index.html](http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/education/translation/support_theme/index.html) (1/10/2012)

Τσιώτρας, Β. Ι. 2008. Η αρχαία ελληνική θεματογραφία στο Λύκειο. Συμβολή στη διδακτική του «αδίδακτου» κειμένου. Αθήνα: «τυπωθήτω», Γ. Δαρδανός.

ΥΠΕΠΘ-ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ. 2006-07. Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στο Ενιαίο Λύκειο. Αθήνα: ΟΕΔΒ.

Χριστίδης, Α.-Φ. 1999. Γλώσσα και νέες τεχνολογίες. Στο Α.-Φ. Χριστίδης, Γλώσσα, Πολιτική, Πολιτισμός, Αθήνα Πόλις, 189-196.